

Międzynarodowa konferencja naukowa

Europa Środkowo-Wschodnia w polityce międzynarodowej XX i XXI wieku

7-8 listopada 2022 r., Kraków

Abstrakty

International Academic Conference

Central and Eastern Europe in the International Politics of the Twentieth and Twenty-First Centuries

7-8 November 2022, Kraków

Abstracts

Międzynarodowa konferencja naukowa

Europa Środkowo-Wschodnia w polityce międzynarodowej XX i XXI wieku

7–8 listopada 2022 r., Kraków

Abstrakty

redakcja Beata Molo, Małgorzata Świder

International Academic Conference

Central and Eastern Europe in the International Politics of the Twentieth and Twenty-First Centuries

7–8 November 2022, Kraków

Abstracts

edited by Beata Molo & Małgorzata Świder

Kraków 2022

PATRONAT HONOROWY

Prof. KAAFM dr Klemens Budzowski – Rektor Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego

Oddział Krakowski Polskiego Towarzystwa Studiów Europejskich

KOMITET NAUKOWY KONFERENCJI

- dr hab. Piotr Bajor, prof. UJ – Uniwersytet Jagielloński w Krakowie
dr hab. Agnieszka Chłosta-Sikorska, prof. UP – Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie
prof. PhDr. Bogusław Czechowicz, dr – Slezská univerzita v Opavě, Filozoficko-přírodověcká fakulta,
Ústav historických věd, Opava (Czechy)
Assoc. Prof. Idesbald Goddeeris – University of Leuven (Belgia)
Prof. Dr. Dr. Rainer Hering – Universität Hamburg (RFN)
dr hab. Anna Jach – Uniwersytet Jagielloński w Krakowie
Prof. Dr. Lutz Kleinwächter – WeltTrends-Institut für Internationale Politik (RFN)
doc. PhDr. Ota Konrád, Ph.D. – Univerzita Karlova (Czechy)
dr hab. Krzysztof Koźbiał, prof. UJ – Uniwersytet Jagielloński w Krakowie
prof. dr hab. Bogdan Koszel – Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
dr hab. Aleksandra Kruk, prof. UZ – Uniwersytet Zielonogórski
assoc. prof. PaedDr. PhDr. Marcel LINCÉNYI, Ph.D. – Trenčín University of Alexander Dubček in Trenčín (Słowacja)
dr hab. Beata Molo, prof. KAAFM – Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego
prof. dr hab. Jan Rydel – Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie
dr Justyna Schulz – Instytut Zachodni im. Zygmunta Wojciechowskiego
dr hab. Beata Surmacz – Instytut Europy Środkowej
dr hab. Anna Szczepańska-Dudziak, prof. US – Instytut Historyczny Uniwersytetu Szczecińskiego
dr hab. Agnieszka Szudarek, prof. US – Instytut Historyczny Uniwersytetu Szczecińskiego
doc. PhDr. Viola Tamášová, CSc. – DTI University, Dubnica nad Váhom (Słowacja)
prof. dr hab. Mariusz Wołos – Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie
prof. dr hab. Radosław Zenderowski – Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie
Dr. habil. Huszár Zoltán PhD – University of Pécs (Węgry)
dr hab. Krzysztof Żarna, prof. UR – Uniwersytet Rzeszowski

ORGANIZATOR GŁÓWNY

Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Katedra Stosunków Międzynarodowych

WSPÓŁORGANIZATOR

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Instytut Historii i Archiwistyki

PARTNERZY NAUKOWI

Instytut Historyczny Uniwersytetu Szczecińskiego
Instytut Zachodni im. Zygmunta Wojciechowskiego
Katedra Badań nad Obszarem Eurazjatyckim Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie

KOMITET ORGANIZACYJNY KONFERENCJI

- dr hab. Beata Molo, prof. KAAFM - przewodnicząca (Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego)
dr hab. Małgorzata Świder, prof. UP (Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie)
dr Anna Paterek (Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego)
mgr Oleg Aleksejczuk (Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego)
mgr Agata Bień-Krawiec (Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego)
mgr Maciej Banach (Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego)
mgr Dominik Marcinkowski (Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie)

Spis treści / Table of contents

Europa Środkowo-Wschodnia w polityce międzynarodowej XX i XXI wieku. Słowo wstępne.....	12
--	----

Abstrakty / Abstracts

Security Challenges in Region

Alba Iulia Catrinel Popescu

The Ponto-Baltic Isthmus – Geographical, Geopolitical, Geostrategical and Geoeconomical Identity. Impact upon the Security of the Region's States	16
---	----

Vakhtang Maisaia

“Three Seas” Initiative and Black Sea Regional Security Implications: Geoeconomic Security Provision as a Successful Case	17
--	----

Państwa Europy Środkowo-Wschodniej jako podmiot i przedmiot
relacji międzynarodowych w XXI wieku, część 1

Central-Eastern European Countries as the Subject and Object of International Relations
of the Twenty-First Century, part 1

Krzysztof Koźbiał

Republika Czeska wobec rosyjskiej agresji na Ukrainę.....	20
---	----

Tomasz Morozowski

Europa Środkowo-Wschodnia jako obszar konkurencji o wpływy pomiędzy Unią Europejską a Chinami.....	21
---	----

Przemysław Łukasik

Europa Środkowo-Wschodnia w relacjach z USA oraz ChRL	23
---	----

Kazimierz Kraj

Walerij Gierasimow i jego doktryna a tzw. operacja specjalna na Ukrainie	25
---	----

Hanna Bazhenova

Wojna na Ukrainie zagrożeniem dla bezpieczeństwa żywnościowego państwa i świata..... 26

Państwa Europy Środkowo-Wschodniej

jako podmiot i przedmiot relacji międzynarodowych w XX wieku

Central-Eastern European Countries as the Subject and Object

of International Relations of the Twentieth Century

Dominik Marcinkowski

„Wielki bluff” Breżniewa i jego konsekwencje w czechosłowackiej propagandzie wobec wydarzeń w Polsce na przełomie lat 1980–1981 29

Małgorzata Świder

Sprawy polskie w czterostronnych konsultacjach politycznych (Francja, RFN, Wielka Brytania, USA) w latach 1981–1983..... 30

Mateusz Drozdowski

Polityka Wielkiej Brytanii wobec Europy Środkowej i Wschodniej w latach 1918–1921 oraz 1988–1991 w ujęciu komparatystycznym 32

Radosław Domke

Środkoeuropejski teatr zmagania zimnowojennych w kinie fabularnym III RP..... 34

Niemcy a Europa Środkowo-Wschodnia, część 1

Germany and Central-Eastern Europe, part 1

Bogdan Koszel

Niemcy wobec państw byłego bloku wschodniego (1990–1995) 36

Michał Kosman

Niemcy wobec konfliktu rosyjsko-ukraińskiego 2014–2022..... 37

Krzysztof Malinowski

Niemcy i sprawa dostaw uzbrojenia dla Ukrainy 39

Beata Molo

Implikacje niemieckiej Energiewende dla bezpieczeństwa energetycznego Polski w kontekście wojny na Ukrainie..... 41

Anna Paterek

Wsparcie procesów transformacji w Europie Środkowej i Wschodniej w polityce współpracy na rzecz rozwoju Austrii i Niemiec – analiza porównawcza..... 42

Niemcy a Europa Środkowo-Wschodnia, część 2
Germany and Central-Eastern Europe, part 2

Aleksandra Trzcielińska-Polus

Kwestia upamiętnienia ofiar II wojny światowej
na forum Bundestagu (2020–2022) 44

Aleksandra Kruk

Politycy z polskim tłem migracyjnym w Bundestagu
(działalność Agnieszki Brugger i Paula Ziemiaka) 46

Kamila Schöll-Mazurek

The Concept of Weak Interests, Political Representation of EU
Citizens and Bilateral Agreements. Example of Poles in Germany 47

Anna Mróz

Warum der Vertrag über die gute Nachbarschaft nicht
ausreichend ist? Zur Situation der polnischen Sprache in Deutschland ... 48

Piotr Kubiak

Europa Środkowo-Wschodnia i Rosja
w programach wyborczych niemieckich partii z 2021 r. 49

Państwa Europy Środkowo-Wschodniej jako podmiot i przedmiot
relacji międzynarodowych w XX i XXI wieku
Central-Eastern European Countries as the Subject and Object of International Relations
of the Twentieth and the Twenty-First Centuries

Ragnar Leunig

Citizen Assemblies – a Supplement to Representative Democracy 51

Lubomír Vojtěch Baar

Initial Struggles in Bilateral Relationship: Czechoslovakia
and Vatican during the 1920s 53

Natalia Adamczyk

Rosyjskie plany rozbioru Ukrainy i ich konsekwencje
dla bezpieczeństwa Europy Środkowo-Wschodniej 54

Przemysław Furgacz

Tightening Ukrainian-Polish Partnership – An Introduction
to the Future Alliance or the Future Union? 55

Khatuna Chapichadze

The Problem of Russian Mass Emigration
to Georgia amidst the Russian-Ukrainian War 56

Rasa Čepaitienė

The Factor of Russian Aggression Against Ukraine in Lithuanian
Politics of History 58

Niemcy a Europa Środkowo-Wschodnia, część 3
Germany and Central-Eastern Europe, part 3

Emilie Mansfeld

Powstające Miejsce Pamięci i Spotkań z Polską – geneza,
status quo i perspektywa projektu..... 60

Agnieszka Bielawska

Integracja europejska w koncepcjach polskich i niemieckich partii
należących do Europejskiej Partii Ludowej 62

Wulf Lapins

Zeitenwende in der deutschen Politik..... 63

Lutz Kleinwächter

Zur Sicherheitsstrategie Deutschlands in Krisenzeiten 66

Obecność rosyjska na obszarze państw tzw. bliskiej zagranicy, część 1
The Russian Presence in the Territory of the So-called Near Abroad, part 1

Anna Jach

Rola Komitetów Helsińskich w procesie odradzania się społeczeństwa
obywatelskiego w wybranych państwach Europy Środkowej
i Wschodniej (na przykładzie Związku Radzieckiego, Polski
i Czechosłowacji)..... 69

Joachim Diec

Klub Izborski a doktryna rosyjskiej polityki zagranicznej 70

Yevhenii Portnyi

Losy prorosyjskich partii politycznych na Ukrainie w latach 2014–2021 . 71

Piotr Bajor

Geopolityka a interesy. Ewolucja koncepcji polityki zagranicznej
i bezpieczeństwa Ukrainy..... 73

Państwa Europy Środkowo-Wschodniej jako podmiot i przedmiot
relacji międzynarodowych w XXI wieku, część 2
Central-Eastern European Countries as the Subject and Object of International Relations
of the Twenty-First Century, part 2

Alika Guchua

The 2022 Russia-Ukraine War and the Threat
of Nuclear Weapons to Europe..... 75

Olena Kovtun

War in Ukraine as Chance to Change Its Position in International
Relations 77

Silvester Nosenko	
Practice Theory in Understanding the Current Constellation of Security in Europe and Its Changes	78
Eryk Lasek	
The Russian Diaspora in the Baltic States: War in Ukraine as a New Tide of Internal Changes?	79
Adrianna Grudzińska	
Undertaking Dialogue: The West Toward Central-Eastern Europe for the Preservation of Democracy in the Region	80
Olaf Hajnosz	
Central and Eastern Europe in the National Defense Authorization Act 2018–2022	82
Obecność rosyjska na obszarze państw tzw. bliskiej zagranicy, część 2	
The Russian Presence in the Territory of the So-called Near Abroad, part 2	
Krystian Pachucki-Włosek	
Przejawy derusyfikacji w Republice Kazachstanu pod rządami Kasyma Żomarta Tokajewa	84
Tomasz Kucharski	
Wpływ Federacji Rosyjskiej na politykę Turkmenistanu w okresie prezydentury Serdara Berdimuhamedowa	85
Joanna Piechowiak	
Polityka Federacji Rosyjskiej wobec Kaukazu Południowego.....	86
Anna Pająk	
Nowa Rosja w Gruzji? Migracje i ucieczki Rosjan do Gruzji w obliczu wojny na Ukrainie	87
Obecność rosyjska na obszarze państw tzw. bliskiej zagranicy, część 3	
The Russian Presence in the Territory of the So-called Near Abroad, part 3	
Karolina Kotulewicz-Wisińska	
Przebieg relacji dwustronnych Republiki Mołdawii z Federacją Rosyjską w XXI wieku	90
Rafał Lisiakiewicz	
Potencjał innowacyjny Rosji a wpływy FR w państwach Partnerstwa Wschodniego	91
Magdalena Lachowicz	
Diaspora jako narzędzie propagandy i polityki antydemokratycznej w państwach tzw. bliskiej zagranicy – Azja Środkowa.....	92

Nartsiss Shukuralieva	
Wojna w Ukrainie a narracje o bezpieczeństwie państw Azji Centralnej	94
Andrzej Stelmach	
Kierunki zmian politycznych w Azji Centralnej.....	95
Bartosz Hordecki	
Kwestia statusu języka rosyjskiego w Kazachstanie. Doświadczenia i perspektywy	96

Europa Środkowo-Wschodnia w polityce międzynarodowej XX i XXI wieku.

Słowo wstępne

Oddajemy w Państwa ręce księgę abstraktów międzynarodowej konferencji naukowej „Europa Środkowo-Wschodnia w polityce międzynarodowej XX i XXI wieku”, która w dniach 7–8 listopada 2022 r. gromadzi w murach Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego doświadczonych badawczy, doktorantów i studentów z Polski i zagranicy. Konferencja została zorganizowana przez Katedrę Stosunków Międzynarodowych Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego we współpracy z Instytutem Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie (współorganizator). Partnerami naukowymi są Instytut Historyczny Uniwersytetu Szczecińskiego (organizator pierwszej części konferencji, przeprowadzonej w dniu 26 maja 2022 r.), Katedra Badań nad Obszarem Eurazjatyckim Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie oraz Instytut Zachodni im. Zygmunta Wojciechowskiego.

Celem konferencji jest wniesienie wkładu w dyskusję naukową o historycznych doświadczeniach państw Europy Środkowo-Wschodniej oraz współczesnych wyzwaniach i zagrożeniach, z którymi są konfrontowane rządy i społeczeństwa państw tego regionu.

Abstrakty zostały pogrupowane i przyporządkowane, zgodnie z programem konferencji obejmującym sesję plenarną i sześć sesji panelowych, do następujących działów: Security Challenges in Region; Państwa Europy Środkowo-Wschodniej jako podmiot i przedmiot relacji międzynarodowych w XXI wieku, cz. 1; Państwa Europy Środkowo-Wschodniej jako podmiot i przedmiot relacji międzynarodowych w XX wieku; Niemcy a Europa Środkowo-Wschodnia, cz. 1; Niemcy a Europa Środkowo-Wschodnia, cz. 2; Państwa Europy Środkowo-Wschodniej jako podmiot i przedmiot relacji międzynarodowych w XX i XXI wieku;

Niemcy a Europa Środkowo-Wschodnia, cz. 3; Obecność rosyjska na obszarze państw tzw. bliskiej zagranicy, cz. 1; Państwa Europy Środkowo-Wschodniej jako podmiot i przedmiot relacji międzynarodowych w XXI wieku, cz. 2; Obecność rosyjska na obszarze państw tzw. bliskiej zagranicy, cz. 2; Obecność rosyjska na obszarze państw tzw. bliskiej zagranicy, cz. 3.

Życzymy Państwu owocnych obrad.

Beata Molo, Małgorzata Świder

Abstrakty / Abstracts

Security Challenges in Region

Alba Iulia Catrinel Popescu

PhD, Assoc. Prof., "Carol I" National Defense University, Romania

The Ponto-Baltic Isthmus – Geographical, Geopolitical,
Geostrategical and Geoeconomical Identity.
Impact upon the Security of the Region's States

Abstract

The Ponto-Baltic Isthmus is the most geopolitically valuable region of Eurasia. Considered by many geographers as the true frontier of Europe, this piece of land located between the Southern shore of the Baltic Sea and the Northern shore of the Black Sea, has been one of the main scientific concerns of geopoliticians, from Mackinder, Spykman and Haushofer, to Brzezinski, Cohen, Halecki (the author of the concept), Beck, Mehedinti and many more. This article aims to present the connection between the geographical, geopolitical, geostrategical and geoeconomical identity of this region and the troublesome modern history of the states composing it.

Key words: The Ponto-Baltic Isthmus, buffer zone, geostrategic pivot, strategic corridors, Eastern European North-South Corridor, Eastern European Isthmus

Vakhtang Maisaia

PhD, Assoc. Prof., Caucasus International University (CIU), Georgia

“Three Seas” Initiative and Black Sea Regional Security Implications: Goeconomic Security Provision as a Successful Case

Abstract

The paper will be focused on Polish-Croatian geopolitical concept “Three Seas” Initiative that could be very successful case for promotion regional security of the several regions (East, Central and South-East Europe as well as Caucasus-Caspian ones). The paper would clarify that in connection with the current dynamics of the globalized world, it is possible to quickly and radically change the geopolitical and, as a consequence, the geo-economic situation and the need for new geo-economic studies, and also to analyze these studies in the light of new factors. The geostrategic area that general could be labeled as “Three Seas” pan-region (Baltic Sea-Adriatic Sea-Black Sea geopolitical space) has already defined as the most hot spot and instable zone caused by interference of not only global but also regional hegemon powers. The Initiative seeks to contribute to the economic development of the Central and Eastern Europe through infrastructure connectivity, mainly, but not only on the North-South axis, in three main fields – transport, energy and digital. The initiative is being supported by the USA entirely and concluded as key instrument to promote Trans-Atlantic solidarity with the European allies. At the Munich Security Conference, the USA State Secretary Mike Pompeo on February 15, 2020, in aegis of the “Three Seas” Initiative, announced of allocation of \$1 billion to provide energy security provision against Russia’s encroachment into the area with “liberal imperialism” doctrine and liberalized the involved countries from the Russian energy delivery dependence. The Three Seas Initiative aims at stimulating more rapid development of the region stretching between the Baltic, Black and Adriatic Seas. This

is to be achieved through both high level and multi-stakeholder commitment to boosting connectivity among Member States, with special focus on infrastructure, energy and digital interconnectivity. The initiative promotes the dialogue of geoeconomic provision and creates further opportunity of the regional stability with involvement of the regional actors.

Key words: “Three Seas” initiative, geoeconomics, geostrategic area, Eastern Europe, Black Sea Region

Państwa Europy Środkowo-Wschodniej
jako podmiot i przedmiot
relacji międzynarodowych
w XXI wieku, część 1

Central-Eastern European Countries
as the Subject and Object
of International Relations
of the Twenty-First Century, part 1

Krzysztof Koźbiał

Dr hab., prof. UJ, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Polska

Republika Czeska wobec rosyjskiej agresji na Ukrainę

Abstrakt

Rosyjska agresja na Ukrainę, rozpoczęta w dniu 24 lutego 2022 r. spowodowała reakcję wielu państw na to wydarzenie. Republika Czeska, choć nie graniczy z Ukrainą, także musiała zareagować i podjąć odpowiednie działania. Celem wystąpienia jest przedstawienie czeskiej polityki wobec kryzysu na Ukrainie, oraz zwrócenie uwagi na de facto zmianę czeskiej polityki zagranicznej wobec Rosji pod rządami nowej koalicji rządowej, wyłonionej w wyborach parlamentarnych, które odbyły się w Czechach w październiku 2021 r.

Wątkiem pobocznym prezentowanego tematu jest godne uwagi, nie tylko z racji skali, zaangażowanie mieszkańców Czech w pomoc dla ukraińskich uchodźców, co jest wyrazem rozwoju społeczeństwa obywatelskiego.

Słowa kluczowe: Republika Czeska, polityka zagraniczna, rosyjska agresja na Ukrainę

Tomasz Morozowski

Dr, Instytut Zachodni im. Zygmunta Wojciechowskiego, Polska

Europa Środkowo-Wschodnia jako obszar konkurencji o wpływy pomiędzy Unią Europejską a Chinami

Abstrakt

W dniu 11 sierpnia 2022 r. władze Estonii i Łotwy opublikowały decyzje o wystąpieniu z formatu współpracy państw Europy Środkowo-Wschodniej z Chinami (16+1). Dołączyły w ten sposób do Litwy, która wycofała się w 2021 r., po tym jak relacje tego państwa z ChRL zaostrzyły się w związku z restrykcjami gospodarczymi wprowadzonymi przez Chiny po otwarciu w Wilnie oficjalnego przedstawicielstwa Tajwanu.

Platforma 16+1 została zainaugurowana w 2012 r. i obejmowała 11 państw członkowskich Unii Europejskiej z regionu oraz 5 państw Bałkanów Zachodnich; zaś po dołączeniu Grecji w 2017 r. rozszerzyła się do formatu 17+1. W ostatnich latach można było odnotować stopniowe zmniejszanie się intensywności współpracy oraz słabnące zainteresowanie rozwijaniem jej ze strony państw EŚW. W 2020 r. nie odbył się coroczny szczyt formatu, zaś podczas szczytu w 2021 r. wiele państw obniżyło rangę swojej reprezentacji. Poniżej oczekiwań pozostają również efekty wieloletniej współpracy, która zgodnie z początkowymi założeniami miała zaowocować licznymi chińskimi inwestycjami w regionie, ożywieniem współpracy gospodarczej i redukowaniem deficytu handlowego po stronie państw europejskich.

W wielu państwach Europy Zachodniej, w tym przede wszystkim w Niemczech, platforma 16+1 była postrzegana jako narzędzie rozbijania europejskiej jedności, nazywana „koniem trojańskim” Chin w Europie. Rozwijanie przez państwa EŚW relacji z ChRL z pominięciem poziomu UE miało utrudniać wypracowanie jednolitego stanowiska Unii w polityce wobec azjatyckiego mocarstwa. Były też obawy o uzależnianie gospodarcze państw EŚW przez Chiny.

Po wycofaniu się państw bałtyckich niepewna jest przyszłość inicjatywy, ograniczonej obecnie do formuły 14+1. Stosunek do Chin wielu państw EŚW, w tym Polski, znacznie się zmienił w związku ze stanowiskiem „pro-rosyjskiej neutralności” przyjętym przez Pekin względem agresji Rosji na Ukrainę. Szybkiej poprawy sytuacji nie należy również oczekiwać w obliczu obecnej niestabilności ekonomicznej, inflacji, kryzysu energetycznego, a także problemów wewnętrznych w Chinach (np. lockdowny i restrykcje w ramach polityki zero COVID).

Referat obejmuje rozważania na temat podmiotowości regionu EŚW i jego państw w kształtowaniu polityki UE wobec Chin w warunkach pogłębiającej się systemowej rywalizacji geopolitycznej. W tym celu istotna będzie odpowiedź na pytania: jak wojna w Ukrainie i stanowisko Pekinu wpływa na relacje europejsko-chińskie? Jak rozwiązać dotychczasowe napięcia pomiędzy państwami EŚW i państwami Europy Zachodniej w odniesieniu do platformy 16+1? Jaka jest przyszłość inicjatywy lub jak może wyglądać nowe otwarcie we współpracy regionu EŚW z Chinami? Jak UE może reagować na politykę poszerzania przez Chiny wpływów w regionie EŚW oraz w państwach Bałkanów Zachodnich?

Rozważania są istotne w związku z koniecznością wypracowania przez Europę spójnego stanowiska w relacjach z ChRL wobec eskalacji napięcia w Cieśninie Tajwańskiej, co przekłada się na poważne konsekwencje dla współpracy gospodarczej UE z Chinami. Państwa EŚW mogą w tym kontekście wnieść istotny wkład w dyskusje dotyczące konieczności wyciągnięcia wniosków z dotychczasowej polityki wobec Rosji i zbudowanych przez lata zależności energetycznych. Jest to kluczowe chociażby z uwagi na głębokie uzależnienie Europy od Chin w obszarze surowców – metali ziem rzadkich – stanowiących podstawę rozwoju odnawialnych źródeł energii i nowoczesnych technologii.

Słowa kluczowe: Chiny, 16+1, Unia Europejska, Polska, Niemcy

Przemysław Łukasik

Dr, Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Polska

Europa Środkowo-Wschodnia w relacjach z USA oraz ChRL

Abstrakt

Europa Środkowo-Wschodnia, podobnie jak i cała UE, szuka drogi pośredniej w relacjach z sojusznikiem i gwarantem bezpieczeństwa jakim są USA, a rosnącym w siłę partnerem gospodarczym jakim są Chiny. Europa Środkowo-Wschodnia zdaje sobie jednak sprawę, że głównym partnerem gospodarczym dla Pekinu są przede wszystkim państwa zachodniej UE. Europa Środkowo-Wschodnia jest przede wszystkim korytarzem w handlu między Europą Zachodnią a Chinami, ale stara się na tym tranzycie zarabiać (między styczniem a czerwcem 2022 r. na polskiej granicy odprawiono 4226 pociągów towarowych z Chin).

Projekt Trójmorza ma zreorientować kierunek współpracy w regionie na północ-południe i pozwolić wyjść regionowi z roli obszaru tranzytowego między wschodem a zachodem. Wzmocnienie zasobów infrastruktury komunikacyjnej ożywi gospodarczo region i ma zmniejszyć dystans rozwojowy w stosunku do zachodniej części UE. Reorientacja ta, dzięki poparciu politycznemu USA oraz środkom UE, ma również pomóc uniezależnić się Europie od surowców energetycznych z Rosji. Zauważalna jest obawa USA, nieuzasadniona jak pokazują badania opinii publicznej, o utratę wpływów na starym kontynencie. The EU–China Comprehensive Agreement on Investment (CAI), która jest środkiem zwiększenia dostępności rynku chińskiego dla europejskich firm ciągle nie została ratyfikowana, między innymi na skutek presji amerykańskiej. Eskalacja konfliktu rosyjsko-ukraińskiego podkreśliła rolę NATO i amerykańskiego sojusznika, zwłaszcza dla Europy Środkowo-Wschodniej. Chiny, które wyrastają na ważnego partnera gospodarczego Rosji

na pewno straciły w oczach Europejczyków, gdyż nie potępiły agresji na Ukrainę. Przykład litewski pokazuje jednak, że próby presji na Chinach przekładać się mogą na poważne reakcje Pekinu, których Europejczycy woleliby uniknąć.

Słowa kluczowe: Europa Środkowo-Wschodnia, Chiny, USA, gospodarka, bezpieczeństwo

Kazimierz Kraj

Dr hab., prof. AJP, Akademia im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim, Polska

Walerij Gierasimow i jego doktryna a tzw. operacja specjalna na Ukrainie

Abstrakt

W artykule przedstawiono zaktualizowaną doktrynę Walerija Gierasimowa i jej praktyczne stosowanie w trakcie wojny na Ukrainie. Gierasimow, co warto podkreślić, jest jedynie eksponentem, „tworząc” tej rosyjskiej koncepcji działań wojennych. W latach 2014–2019 dokonano istotnych zmian w doktrynie. Rosyjscy wojskowi, sztabowcy, zdaniem autora, słusznie uznali, że powtórzenie w praktyce operacji krymskiej nie będzie możliwe.

Omówiona zostanie ewolucja koncepcji wojen przedstawiana przez szefa Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych FR, począwszy od 2013 r. do 2019 r., tj. od jej wersji pierwotnej wykorzystanej w 2014 roku, do wersji wykorzystywanej w trakcie działań wojennych na Ukrainie.

Koncepcja wojny nowej generacji, umownie nazywana doktryną Gierasimowa, zawiera fundamentalne elementy, które będą omówione w artykule, począwszy od osłabienia potencjału militarno-politycznego, poprzez uderzenia i destrukcję infrastruktury krytycznej, prowadzenie działań przeciwko wrogim wojskom i obiektom na całej głębokości terytorium przeciwnika, po dowodzenie i kontrolę nad siłami i środkami w ujednoczonej przestrzeni informacyjnej. Ponadto w doktrynie podkreśla się znaczenie stosowania broni precyzyjnej lub prowadzenia operacji asymetrycznych, lub niebezpośrednich. Scharakteryzowany zostanie przebieg tzw. operacji specjalnej, a na zakończenie przedstawione wnioski autorские dotyczące realizacji założeń doktryny Gierasimowa, w toku działań wojennych na Ukrainie.

Słowa kluczowe: doktryna Walerija Gierasimowa, Rosja, Ukraina, działania wojenne

Hanna Bazhenova

Dr, starszy analityk, Instytut Europy Środkowej, Polska

Wojna na Ukrainie zagrożeniem dla bezpieczeństwa żywnościowego państwa i świata

Abstrakt

Kwestia globalnego kryzysu żywnościowego i prowokowanego przez niego głodu była jednym z głównych tematów na szczycie w Davos w maju 2022 r. Tylko w ciągu ostatniego roku światowe ceny żywności wzrosły prawie o jedną trzecią, a nawozów o ponad połowę. Jednocześnie obserwujemy globalny wzrost cen surowców energetycznych, który również przyspiesza światowy wzrost cen produktów żywnościowych. Na tym tle szczególne miejsce zajmuje Ukraina, która przed 24 lutego 2022 r. znajdowała się w pierwszej piątce światowych eksporterów żywności. Dotychczas państwo to eksportowało ok. 70–80% wszystkich produktów rolnych, co pozwalało na wyżywienie każdego roku ok. 300–400 mln ludzi, nie licząc własnych mieszkańców.

W wyniku pełnowymiarowej agresji Rosji ukraiński eksport rolny drogą morską został całkowicie wstrzymany. Doprowadziło to do bezprecedensowego chaosu w eksporcie upraw zbożowych drogą lądową. Od tego czasu eksport realizowany był jedynie przez ukraińskie koleje państwowe, a następnie przez ukraińskie porty na Dunaju. Znaczącym sukcesem gospodarczym było podpisanie 22 lipca 2022 r. porozumienia stambulskiego, w którym wskazano porty Piwdennyj, Odessę i Czarnomorsk jako kluczowe dla eksportu ukraińskich ładunków rolnych. W sumie od 1 sierpnia do 3 października 2022 r. z portów tych wypłynęło 261 statków, które wyeksportowały do Azji, Europy i Afryki 5,6 mln ton produktów rolnych. W rezultacie we wrześniu wielkość eksportu ukraińskich produktów rolnych drogą lądową, koleją oraz z portów dunajskich i odblokowanych portów czarnomorskich wyniosła 5,5 mln ton, czyli prawie tyle samo, co eksportowała Ukraina miesięcznie przed 24 lutego 2022 r.

Celem niniejszego referatu jest przeanalizowanie wyników tegorocznej kampanii zbiorów plonów i jesiennej kampanii siewnej na Ukrainie. Jesienne zasiewy określają zbiory ukraińskiej pszenicy na rok następny, czyli od udanego jesienno-sezonnego siewnego zależy bezpieczeństwo żywnościowe nie tylko Ukrainy, ale także wielu państw zależnych od ukraińskiego eksportu.

Szczególną uwagę zwrócono na wyzwania, które stoją przed ukraińskim rolnictwem, powodowane przez: zniszczenie infrastruktury rolnej, rosnące koszty produkcji i transportu, ciągły brak nasion, nawozów i paliwa – raz wysoce prawdopodobne zerwanie przez Federację Rosyjską „porozumienia zbożowego”. Jeśli Ukraina zamierza utrzymać swoją pozycję na światowym rynku rolnym, to obecna sytuacja wymaga poważnych strukturalnych zmian w sektorze rolniczym; zasygnalizowano przewidywane kierunki tych zmian, wraz z określeniem ich wpływu na pozycję Ukrainy na globalnym rynku żywności.

Słowa kluczowe: Ukraina, Rosja, wojna, żniwa, bezpieczeństwo żywnościowe

Państwa Europy Środkowo-Wschodniej
jako podmiot i przedmiot
relacji międzynarodowych w XX wieku

Central-Eastern European Countries as
the Subject and Object of International
Relations of the Twentieth Century

Dominik Marcinkowski

Mgr, Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Polska

„Wielki blef” Breżniewa i jego konsekwencje w czechosłowackiej propagandzie wobec wydarzeń w Polsce na przełomie lat 1980–1981

Abstrakt

Głównym celem referatu będzie przedstawienie zależności pomiędzy polityką informacyjną CSRS prowadzoną wobec niezależnego ruchu związkowego, który powstał w PRL w drugiej połowie 1980 r., a panującymi stosunkami multilateralnymi w ramach tzw. bloku wschodniego, podporządkowanego interesom ZSRR. Autor skupi się na scharakteryzowaniu postawy czechosłowackich władz wobec wydarzeń w Polsce, oraz zaprezentowaniu głównych linii propagandowych stosowanych przez nie w pierwszych miesiącach działalności NSZZ „Solidarność” a także zmianie ich na skutek spotkania przywódców państw Układu Warszawskiego w Moskwie (5 grudnia 1980 r.), spotkania które miało przełomowe znaczenie dla określenia stanowiska ZSRR wobec „polskiego kryzysu”.

Słowa kluczowe: Czechosłowacja, propaganda, „Solidarność”, Leonid Breżniew, 5 grudnia 1980 r.

Małgorzata Świder

Dr hab., prof. UP, Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Polska

Sprawy polskie w czterostronnych konsultacjach politycznych (Francja, RFN, Wielka Brytania, USA) w latach 1981–1983

Abstrakt

Jedną z bardziej interesujących kwestii odnoszących się zarówno do historii relacji Wschód-Zachód, jak i przykładem na współpracę polityczną w gronie najważniejszych państw NATO są narady dyplomatyczne odbywające się od 1974 r. w ramach konsultacji typu Gymnich. W tych tajnych rozmowach poświęconych bieżącym wydarzeniom politycznym o żywotnym znaczeniu dla wspólnoty państw-członków NATO uczestniczyli i uczestniczą nadal ministrowie spraw zagranicznych czterech najważniejszych państw Paktu Północnoatlantyckiego: Francji, RFN, Wielkiej Brytanii i USA. W ich trakcie ujednoczane jest stanowisko państw-uczestników, a także poszukuje się rozwiązań problemów w kooperacji międzynarodowej.

Tradycje narad czterostronnych sięgają połowy lat 50. XX w., gdy trzy mocarstwa podpisały z Republiką Federalną Niemiec tzw. Deutschlandvertrag, który wszedł w życie 5 maja 1955 r. Alianci przyznali Niemcom Zachodnim „pełne uprawnienia suwerennego państwa w zakresie jego spraw wewnętrznych i zewnętrznych”, ale zastrzeżli dla siebie pewne prawa w stosunku do całych Niemiec, Berlina i stacjonowania wojsk sojusznicy. Jednocześnie zobowiązały się do konsultowania w każdej chwili tych trzech punktów z Republiką Federalną Niemiec. W celu wypełnienia obowiązku konsultacyjnego, określonego w Deutschlandvertrag, powołano szereg organów czterostronnych, składających się z przedstawicieli trzech mocarstw i Republiki Federalnej Niemiec. Jedną z ciekawszych inicjatyw było powołanie Grupy IV, nazywanej nierzadko „dyrektoriatem zachodu”.

Jej powstanie wiązało się z politycznymi i gospodarczymi zjawiskami kryzysowymi w 1974 r. na południu Europy; jakim była m.in. portugalska „rewolucja goździków” i niebezpieczeństwo przejęcia władzy przez komunistów w Portugalii. Istotnym katalizatorem inicjatywy narad czterostronnych były zmiany rządów w Wielkiej Brytanii, Francji i RFN. U władzy znaleźli się w kwietniu i maju 1974 r. ludzie (Harold Wilson, Valéry Giscard d’Estaing i Helmut Schmidt), którzy byli otwarci na rozmowy, a także bliższą współpracę z USA. Ich gotowość do konsultacji i dyskusji pomiędzy czterema ministrami spraw zagranicznych na temat rozwoju sytuacji w Europie wynikała ze świadomości, że istnieją wyraźne różnice w ocenie sytuacji pomiędzy Europejczykami i Amerykanami, szczególnie w kontekście zagrożenia komunizmem. Już 5 września 1975 r. czyli podczas pierwszego spotkania w hotelu Waldorf w Nowym Jorku, czterech ministrów spraw zagranicznych postanowili nadać nowemu formatowi konsultacji charakter stały, przy czym należy podkreślić, że nowe konsultacje bazowały na instytucjonalnych ramach współpracy czterostronnej, które istniały już od lat 50.

Grupa IV i prowadzone rozmowy typu Gymnich zajmowały się również kwestiami polskimi, co było bezpośrednio związane z napięciami, jakie miały miejsce od lata 1980 r. Szczególnie ważne było to w okresie wrzenia społecznego, którego wizualizacją było wprowadzenie 13 grudnia 1981 r. stanu wojennego na terytorium państwa polskiego. Kwestią zasadniczą była przy tym groźba interwencji radzieckiej w Polsce. Cezurę końcową projektu stanowi rok 1983, gdy oficjalnie zniesiono stan wojenny, a państwa z Zachodu rozpoczęły proces wycofywania się z sankcji gospodarczych i dyplomatycznych. W tym kontekście wyodrębnienie stanowisk poszczególnych państw w sprawie Polski będzie zasadniczym celem referatu.

Prezentowany projekt ma charakter źródłowy, stąd też analizie poddane zostaną dokumenty wytworzone przez dyplomację RFN i sukcesywnie odtajniane przez Urząd Kanclerski. Dokumenty te, udostępnione badaczom w Archiwum Politycznym MSZ w Berlinie, stanowią cenny materiał badawczy do dziejów relacji Wschód-Zachód, a także polityki zagranicznej RFN.

Słowa kluczowe: NATO, Grupa czterech, relacje międzynarodowe, tajne narady międzynarodowe

Mateusz Drozdowski

Adiunkt, Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Polska

Polityka Wielkiej Brytanii wobec Europy Środkowej i Wschodniej w latach 1918–1921 oraz 1988–1991 w ujęciu komparatystycznym

Abstrakt

Celem referatu jest dokonanie analizy porównawczej uwarunkowań, motywacji, celów, a także działań podejmowanych przez władze Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej wobec państw Europy Środkowej i Wschodniej w latach 1918–1921 oraz 1988–1991, ze szczególnym uwzględnieniem kontekstu polskiego oraz niemieckiego.

Choć wydarzenia te dzieli dokładnie 70 lat i zachodziły one w wyraźnie odmiennej sytuacji geopolitycznej, to wydaje się, że zestawienie ich ze sobą nie stanowi bynajmniej intelektualnej prowokacji. W obu przypadkach mamy do czynienia z okresami, kiedy w Europie Środkowej i Wschodniej dochodziło do intensywnych przemian, kształtowania się nowych państw, ustrojów, miało też miejsce gwałtowne przededefiniowanie systemu stosunków międzynarodowych. Zarówno w jednej, jak i w drugiej epoce, Wielka Brytania była żywotnie zainteresowana zachodzącymi w naszej części świata procesami oraz podejmowała liczne działania, przede wszystkim natury dyplomatycznej.

Zjednoczone Królestwo okresu konferencji paryskiej 1919 r. oraz przełomu lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX w. to bez wątpienia państwo zajmujące odmienną pozycję w systemie międzynarodowym. W pierwszym przypadku mowa jest o mocarstwie współdecydującym o losach świata, zaś w drugim – o byłym imperium, które w globalnej rozgrywce liczyło się przede wszystkim jako wierny sojusznik Stanów Zjednoczonych. Nie zmienia to jednak faktu, że rozmaite wątki brytyjskiej polityki wydają się być w tych okresach zaskakująco zbieżne. W obu przypadkach niezwykle ważną rolę odgrywały kalkulacje Londynu dotyczące

równowagi sił w Europie. Bodaj największe znaczenie miała w tym kontekście kwestia niemiecka, bez której nie sposób zrozumieć brytyjskiej polityki wobec całego regionu.

W obu analizowanych okresach Zjednoczone Królestwo musiało się skonfrontować z procesem przechodzenia przez sowiecką Rosję oraz ZSRR przez fazy poważnych kryzysów – z jednej strony powstawania imperium, z drugiej – jego schyłku. Za znamienne można też uznać stosunek Brytyjczyków do mniejszych państw Europy Środkowej i Wschodniej, w szczególności Polski. W latach 1918–1922 zauważalny jest ze strony Londynu chłodny dystans. Z kolei 70 lat później stosunek do wspomnianych państw, a przede wszystkim do dokonujących się w nich zmian, wydaje się przyjazny, choć ostrożny, zaś w obu okresach – oparty na pragmatycznej analizie interesów oraz potencjałów. W obu przypadkach Brytyjczycy poświęcali dużo uwagi kwestiom gospodarczym, w tym m.in. dokładnie monitorowali procesy ekonomiczne i społeczne zachodzące w Polsce. Uwypuklając pewne historyczne analogie, nie sposób pominąć, że w obu przypadkach funkcję premiera, a więc sternika brytyjskiej polityki, pełniły postacie wyjątkowo wyraziste, choć pod wieloma względami odmienne – David Lloyd George oraz Margaret Thatcher.

Ujęcie komparatystyczne tematu pozwoliłoby na uchwycenie pewnych charakterystycznych elementów brytyjskiej polityki względem omawianego regionu. Miałoby to znaczenie również w kontekście obserwacji bieżących wydarzeń – nie ulega wątpliwości, że Wielka Brytania niezmiennie pozostaje w naszej części świata graczem aktywnym i zaangażowanym. Referat oparty został na literaturze przedmiotu i na materiałach pozyskanych w trakcie kwerendy w brytyjskim Archiwum Narodowym w Londynie.

Słowa kluczowe: stosunki polsko-brytyjskie, upadek komunizmu, Margaret Thatcher

Radosław Domke

Dr hab., prof. UZ, Uniwersytet Zielonogórski, Polska

Środkowoeuropejski teatr zmagania zimnowojennych w kinie fabularnym III RP

Abstrakt

W kinematografii PRL pojawiały się środkowoeuropejskie wątki zimnowojenne, które były obrazami silnie propagandowymi i niewiele miały wspólnego z rzeczywistością. Do znanych wówczas filmów i seriali należy zaliczyć: *Cień*, *Dwaj panowie N*, *Hasło Korn*, *Kariera*, *Niedaleko Warszawy*, *Orzeł i reszka*, *Spotkanie ze szpiegiem*. Dopiero upadek komunizmu umożliwił polskim twórcom podjęcie tematu zimnej wojny w sposób wolny od ingerencji cenzury. Zamierzam skupić się na czterech polskich filmach fabularnych powstałych po 1989 r., które dotyczyły Europy Środkowo-Wschodniej w okresie zimnej wojny: *Operacja Dunaj*, *Jack Strong*, *Zimna wojna* oraz *Ukryta gra*. Referat koncentruje się na pięciu kluczowych zagadnieniach, takich jak: jakie motywy zimnowojenne były prezentowane w powyższych produkcjach; czy możemy odczytywać w nich zimnowojenne kody geopolityczne; czy obraz zimnej wojny był w nich zgodny z rzeczywistością; na ile Europa Środkowo-Wschodnia występuje w ich dyskursie jako przedmiot, a na ile jako podmiot; jakie są podobieństwa, a jakie różnice w interesujących nas produkcjach filmowych. Ponadto zostaną omówione inne polskie filmy i serie nakręcone po 1989 r., w których pojawia się obraz Europy Środkowo-Wschodniej w okresie zimnowojennym w sposób bardziej marginalny, aby pokazać całe spektrum interesującego nas zagadnienia na przestrzeni ostatnich 33 lat.

Słowa kluczowe: zimna wojna, Europa Środkowo-Wschodnia, kinematografia III RP, historia wizualna, kody geopolityczne

Niemcy a Europa Środkowo-Wschodnia,
część 1

Germany and Central-Eastern Europe,
part 1

Bogdan Koszel

Prof. dr hab., kierownik Zakładu Badań Niemcoznawczych WNI D UAM,
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Polska

Niemcy wobec państw byłego bloku wschodniego (1990–1995)

Abstrakt

Autor dokonał analizy zaangażowania zjednoczonych Niemiec w proces stabilizacji i reform wolnorynkowych w pięciu państwach byłego bloku wschodniego, tzn. w Polsce, Czechosłowacji (Czech i Słowacji), na Węgrzech, w Rumunii i Bułgarii w latach 1990–1995. Przybliżył wielowątkową dyskusję w Niemczech na temat konieczności bądź niecelowości zainteresowania się Niemiec tym regionem Europy. Wskazał na powody dla których Niemcy pomimo problemów z reunifikacją wzięły na siebie rolę promotora interesów wymienionych państw we WE/UE, choć stopień tego poparcia był zróżnicowany.

Na największe wsparcie ze strony Niemiec mogły liczyć Węgry, Polska i Czecho-Słowacja; Niemcy traktatowo zobowiązały się do poparcia starań tych państw o stowarzyszenie i członkostwo w UE. Autor wskazał na rolę podpisanych przez Niemcy układów o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy (Polska, Czecho-Słowacja) oraz o przyjaźni i partnerstwie w Europie (Węgry, Bułgaria, Rumunia), które wytyczały zasady ich współpracy ze zjednoczonymi Niemcami w przyszłości. Zwrócono uwagę na pomoc niemiecką dla procesu transformacji w postaci programu doradztwa (Platform Programm) i ubezpieczania transakcji handlowych (gwarancje Hermes).

Słowa kluczowe: Niemcy, państwa Europy Środkowo-Wschodniej, ustanowienie nowych relacji

Michał Kosman

Dr hab., prof. UKW, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Polska

Niemcy wobec konfliktu rosyjsko-ukraińskiego 2014–2022

Abstrakt

Celem referatu jest omówienie stanowiska Niemiec wobec konfliktu na Ukrainie, począwszy od aneksji Krymu przez Rosję w 2014 r. aż po inwazję na Ukrainę w roku 2022. Tytułem wstępu zostaną przytoczone uwagi wprowadzające na temat stosunków niemiecko-rosyjskich i niemiecko-ukraińskich po zakończeniu zimnej wojny. Zasadniczym celem Niemiec w stosunkach z Rosją było wspieranie procesów stabilizacyjnych w tym państwie. Łączyło się to przede wszystkim z szerokim strumieniem pomocy finansowej, wciąganiem Rosji w krąg współpracy Rosji z instytucjami świata zachodniego (UE, NATO, G7/G8) oraz zacieśnianiem współpracy gospodarczej, zwłaszcza w ramach polityki energetycznej. Materialnym świadectwem kooperacji w tym ostatnim obszarze okazało się wybudowanie gazociągów Nord Stream i Nord Stream 2, mających służyć do przesyłu gazu ziemnego z Rosji do Niemiec z pominięciem państw tranzytowych. Korzyścią strony niemieckiej był w tym przypadku dostęp do względnie tanich surowców, pozwalający na podtrzymanie konkurencyjności gospodarki niemieckiej.

Wzrost niemieckiego zainteresowania Ukrainą nastąpił w wyniku fali wystąpień prozachodnich i prodemokratycznych w ramach „pomarańczowej rewolucji” z 2004 r. Przyniosły one wzrost sympatii dla Ukrainy w Niemczech, lecz nie skutkowało wzrostem poparcia przez Niemcy dla zachodnich aspiracji Ukrainy. Przyczyny takiego stanowiska wiązały się zarówno z krytycznymi ocenami oligarchicznego modelu zarządzania państwem, jak i obawami przed antagonizowaniem Rosji. Jednak skłonność Federacji Rosyjskiej do aktywnego stosowania siły w stosunkach z sąsiadami (Gruzją, Ukrainą) stała się czynnikiem skłaniającym niemieckie elity polityczne do refleksji nad dotychczasową polityką wobec Rosji.

Inwazja na Ukrainę w 2022 r. skłoniła Niemcy do – trudno na tym etapie ocenić, jak trwałego – przewartościowania w dotychczasowej polityce wobec Rosji oraz wsparcia dla Ukrainy. Referat ma zatem na celu omówienie stanowisk rządów federalnych Angeli Merkel i Olafa Scholza wobec konfliktu rosyjsko-ukraińskiego. Ponadto przybliżone zostaną stanowiska wiodących niemieckich partii politycznych, opinii publicznej oraz środowisk gospodarczych.

Słowa kluczowe: Niemcy, Rosja, Ukraina, konflikt rosyjsko-ukraiński, aneksja Krymu

Krzysztof Malinowski

Prof. dr hab., Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu;

Instytut Zachodni im. Zygmunta Wojciechowskiego, Polska

Niemcy i sprawa dostaw uzbrojenia dla Ukrainy

Abstrakt

Wystąpienie ma na celu przedstawienie i wyjaśnienie ewolucji stanowiska Niemiec w sprawie dostaw uzbrojenia na Ukrainę po rozpoczęciu agresji przez Rosję 24 lutego 2022 r. Zapowiedź kanclerza Olafa Scholza (27.02.2022) dokonania zasadniczych zmian w niemieckiej polityce bezpieczeństwa (określana jako „epokowy zwrot”; niem.: *Zeitenwende*) w związku z agresją Rosji powinna teoretycznie przekładać się na bardziej wpływową rolę Niemiec w Europie. Realizacja przełomowych zmian – w tym obok podniesienia wydatków na obronność także rozpoczęcia przekazywania uzbrojenia do Ukrainy – stanowiąc sprawdzian dla niemieckiej polityki bezpieczeństwa w kontekście sojuszniczym, wymagała stworzenia przez centrum decyzyjne stabilnych warunków w kontekście wewnętrznym. Można założyć, że skuteczność zmian zależała od konsensusu w eksperymentalnej koalicji rządowej trzech partii (SPD, FDP, Zielonych) oraz zapewnienia poparcia częściowo także chadecji (CDU/CSU). Celem autora jest zatem wyjaśnienie zdolności centrum decyzyjnego (złożonego z Urzędu Kanclerskiego i Ministerstwa Obrony) do zarządzania napięciami, wynikającymi z presji chadeckiej opozycji do zwiększania dostaw ciężkiego uzbrojenia oraz pogłębiających się na tym tle rozbieżności w koalicji między zwolennikami adaptacji (Zieloni i FDP) a jej oponentami reprezentowanymi przez lewe skrzydło SPD, generalnie sceptyczne wobec kategorii siły militarnej, i nastawione pacyfistycznie. W artykule przeanalizowano kwestię dostaw uzbrojenia dla Ukrainy poprzez pryzmat relacji w trójstronnym układzie: centrum decyzyjne – partie koalicji – chadecka opozycja.

Przypadek zmian w polityce Niemiec, cechujący się perturbacjami wewnątrzpolitycznymi na tle ustalenia nowego kursu, pokazuje, że tradycyjne dla badań nad polityką zagraniczną (*Foreign Policy Analysis*)

wyjaśnianie zachowania państw w kategoriach procesu decyzyjnego, interesu narodowego lub różnego typu wewnętrznych uwarunkowań kulturowo-politycznych, powinno uwzględniać zniuansowaną, bardziej złożoną konstrukcję sprawczości państwa w stosunkach międzynarodowych, obejmującą zdolność jak i deficyty centrum decyzyjnego odnośnie do mobilizowania zasobów wewnętrznych w obliczu szokowych, przełomowych wyzwań międzynarodowych.

Znaczenie kontekstu sojuszniczego (międzynarodowego) dla *Zeitenwende* w obszarze dostaw uzbrojenia dla Ukrainy, czyli możliwego oddziaływania na zmianę stanowiska Niemiec ze strony sojuszników, de facto administracji amerykańskiej, innych sojuszników i struktur sojuszniczych w NATO, tak widocznego wcześniej w sprawie wydatków na obronność, nie można interpretować jako źródła generującego zmiany w zachowaniu centrum decyzyjnego. Raczej pełnił on asekuracyjną funkcję dla przyjętego kursu adaptacyjnego, kiedy kanclerz nieustannie podkreślając formułę „kein Alleingang”, komunikując dystans wobec odgrywania przywódczej roli przez Niemcy, raz uzasadniał decyzję o przekazywaniu ciężkiego uzbrojenia (broń raketowa i in.) w koordynacji z administracją prezydenta Joe Bidena, a innym razem wykluczał dostarczanie broni pancernej, także powołując się na brak stosownych ustaleń z USA. Również w podejściu chadeckiej opozycji i wewnątrzkoalicyjnych krytyków kontekst sojuszniczy zajmował ważne miejsce, kiedy odwoływali się oni do oczekiwań sojuszniczych, po to, by twierdzić, iż kanclerz tworzy „podziały w Europie” lub co więcej, że uniemożliwia Niemcom przewodzenie w Sojuszu i osłabia ich pozycję. Dla chadeków kontekst sojuszniczy pozostawał raczej źródłem dla dynamizowania własnego nacisku na decyzyjne centrum. Nacisk ten mógłby się okazać skuteczny jedynie wtedy, kiedy decyzyjne centrum podzieliłoby sojusznicze argumenty krytyków, także w obawie przed fragmentacją trójpartyjnej koalicji.

Słowa kluczowe: Niemcy, niemiecka polityka bezpieczeństwa, dostawy uzbrojenia dla Ukrainy

Beata Molo

Dr hab., prof. KAAFM, kierownik Katedry Stosunków Międzynarodowych,
Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Polska

Implikacje niemieckiej Energiewende dla bezpieczeństwa energetycznego Polski w kontekście wojny na Ukrainie

Abstrakt

Celem artykułu jest przedstawienie konsekwencji niemieckiej Energiewende dla bezpieczeństwa energetycznego Polski na tle wojny na Ukrainie. Pełnoskalowa agresja Rosji na Ukrainę 24 lutego 2022 r. oraz jej implikacje dla transformacji energetycznej w RFN i polityki energetycznej Polski stały się jednymi z najważniejszych tematów debat publicznych w obu państwach. Rządy RFN i Polski stanęły przed wyzwaniem zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego; bezpieczeństwa, które zależy przede wszystkim od wdrażanych planów i projektów służących uniezależnieniu się od dostaw rosyjskich surowców energetycznych, a przy tym ważnych w procesie transformacji energetycznej.

Ocenie poddano zakres i wyzwania transformacji energetycznej w Niemczech i główne kierunki rozwoju polityki energetycznej Polski, jak też odmienne stanowiska i podporządkowane im określone aktywności służące wprowadzeniu rozwiązań (dotyczących energii jądrowej, węgla i gazu ziemnego), które nie spowodowałyby obniżenia poziomu bezpieczeństwa energetycznego.

Słowa kluczowe: Polska, RFN, Energiewende, bezpieczeństwo energetyczne, wojna na Ukrainie

Anna Paterek

Dr, Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Polska

Wsparcie procesów transformacji w Europie Środkowej i Wschodniej w polityce współpracy na rzecz rozwoju Austrii i Niemiec – analiza porównawcza

Abstrakt

Analizie poddane zostaną uwarunkowania i obecne zaangażowanie współpracy na rzecz rozwoju Austrii i Niemiec w państwach Europy Środkowej i Wschodniej. Szczególna uwaga skupiona zostanie na subregionie Europy Południowo-Wschodniej. Polityka rozwojowa RFN i Austrii podporządkowana jest wsparciu procesów transformacji politycznej i gospodarczej państw partnerskich.

Słowa kluczowe: współpraca rozwojowa, oficjalna pomoc rozwojowa/ODA, Niemcy, Austria, państwa Europy Południowo-Wschodniej

Niemcy a Europa Środkowo-Wschodnia,
część 2

Germany and Central-Eastern Europe,
part 2

Aleksandra Trzcielińska-Polus

Dr hab., prof. UO, kierownik Katedry Stosunków Międzynarodowych,
Uniwersytet Opolski, Polska

Kwestia upamiętnienia ofiar II wojny światowej na forum Bundestagu (2020–2022)

Abstrakt

Bundestag jest organem legislacyjnym i kontrolnym wobec władzy wykonawczej, ale także współkreatorem polityki wewnętrznej i zagranicznej Niemiec. W Bundestagu wielokrotnie prowadzone były debaty na temat historycznej i moralnej odpowiedzialności Niemiec za dokonane zniszczenia i straty poniesione przez Polskę oraz inne państwa podczas II wojny światowej. Niniejsze opracowanie to analiza porównawcza prac Bundestagu nad dwoma projektami dotyczącymi utworzenia: miejsca pamięci polskich ofiar II wojny światowej oraz centrum dokumentującego okupację niemiecką w całej Europie.

Dziedzictwo nazizmu z lat 1933–1945 stanowi historyczne obciążenie, które wymagało i wymaga od Niemców krytycznego i ekspicyjnego podejścia do przeszłości. Dyskusje i spory o pamięć oraz prawdę o zbrodniach popełnionych w czasie II wojny światowej zarówno w Niemczech, jak i w innych państwach Europy, w tym w Polsce, trwają do dziś. Nadal pojawiają się wezwania o uczciwość i rzetelne rozliczenie się ze schedą narodowego socjalizmu, ale także pytania – zadawane głównie przez przedstawicieli młodego pokolenia Niemców i członków ugrupowań skrajnie prawicowych, takich jak np. Alternatywa dla Niemiec: kiedy zaistnieje normalność i stabilizacja w tej dziedzinie i współcześni Niemcy nie będą obarczani winą za czyny popełnione przez ich ojców i dziadków? Powszechny jest jednak pogląd, że wśród społeczeństwa niemieckiego (coraz bardziej zróżnicowanego etnicznie i kulturowo) wiedza na temat wojny i przestępstw popełnionych przez Niemców w okupowanych państwach jest niedostateczna.

Władysław Bartoszewski zwracał Niemcom uwagę na brak upamiętnienia w ich państwie polskich ofiar III Rzeszy, podobnie do upamiętnienia pomordowanych Żydów, homoseksualistów czy Romów. W czerwcu 2019 r. poparcie dla budowy pomnika polskich ofiar zadeklarował rząd niemiecki. W sierpniu 2019 r. z petycją w sprawie wzniesienia takiego pomnika wystąpiło 240 deputowanych do Bundestagu. Jako znaczny krok naprzód na drodze ku komemoracji polskich ofiar II wojny światowej należy określić złożenie 27.10.2020 r. przez deputowanych frakcji CDU/CSU, SPD, FDP i Sojuszu 90/Zielonych wniosku o przyjęcie przez Parlament Związkowy uchwały, aby, zgodnie z jej tytułem „poprzez utworzenie miejsca pamięci i spotkań oddać sprawiedliwość charakterowi niemiecko-polskiej historii oraz przyczynić się do pogłębienia szczególnych stosunków dwustronnych”. Uchwała ta została przyjęta przez Bundestag 30.10.2020 r. Były minister spraw zagranicznych RFN Heiko Maas zaprezentował 15.09.2021 r. wypracowaną przez ekspertów koncepcję placówki. Jednakże projekt ten nie został przekazany do Bundestagu, który musi podjąć decyzję w sprawie jego realizacji.

Druga część referatu poświęcona jest zgłoszonemu w tym samym czasie „konkurencyjnemu” projektowi, noszącemu tytuł Centrum Dokumentacyjne „II wojna światowa i niemiecka okupacja w Europie”. Bundestag 9.10.2020 r. przyjął uchwałę o rozpoczęciu prac nad Centrum, które ma powstać w Berlinie i dokumentować historię okupacji niemieckiej w całej Europie. Prace przygotowawcze powierzono Niemieckiemu Muzeum Historycznemu. W umowie koalicyjnej obecnego rządu sygnowanej 7.12.2021 r. zapisano poparcie dla utworzenia Centrum, a już 10.05.2022 r. rząd zaprezentował w Bundestagu projekt realizacji tej placówki.

Słowa kluczowe: Bundestag, upamiętnienie polskich ofiar II wojny światowej, Centrum Dokumentacyjne „II wojna światowa i niemiecka okupacja w Europie”

Aleksandra Kruk

Dr hab., prof. UZ, kierownik Katedry Systemów Politycznych, Teorii Polityki i Administracji
Uniwersytet Zielonogórski, Polska

Politycy z polskim tłem migracyjnym w Bundestagu (działalność Agnieszki Brugger i Paula Ziemiaka)

Abstrakt

W referacie rozpatrywane będą ścieżki kariery politycznej oraz główne obszary aktywności partyjnej polityków polskiego pochodzenia przez pryzmat oceny artykułowania preferencji politycznych oraz kreowania korpusu osiągnięć w polityce. Podstawą faktograficzną jest analiza aktywności w niemieckiej przestrzeni publicznej (głównie w Bundestagu) dwóch polityków z polskim tłem migracyjnym – Agnieszki Brugger (Sojusz 90/Zieloni) i Paula Ziemiaka (CDU). Celem podstawowym jest odpowiedź na pytanie, w jaki sposób, specjalizując się w obszarze polityki międzynarodowej, wpisują się oni w tożsamość reprezentowanych partii politycznych i formułują nowe propozycje, dotyczące reagowania na współczesne oraz prognozowane wyzwania i zagrożenia. Wskazane zostaną główne punkty ich działalności, w tym te związane z zapobieganiem kryzysom międzynarodowym. Kolejnym celem jest sformułowanie oceny, czy propozycje obojga polityków wpisują się w klasyczny wizerunek reprezentowanych przez nich partii politycznych, czy też wykraczają poza typowe ramy i świadczą o wpływanu na przeobrażenie programowe ugrupowań, oraz określenie, w jakim zakresie Brugger i Ziemiak wpływają na relacje polsko-niemieckie.

Słowa kluczowe: preferencje i postulaty polityczne, Niemcy, CDU, Zieloni

Kamila Schöll-Mazurek

Dr., Center for Interdisciplinary Polish Studies at the European University Viadrina, Germany

The Concept of Weak Interests, Political Representation of EU Citizens and Bilateral Agreements. Example of Poles in Germany

Abstract

The paper is based on the concept of vested interests. Vulnerable interests occur when a group fails to articulate its interests, has a weak capacity to mobilise, and has little possibility to position its demands in the political discourse. The example of the situation of Poles and Ukrainians in Germany will be used to demonstrate the determinants of weak interests and the factors contributing to the improvement of this group representation. It will be shown how bilateral agreements such as the German-Polish Treaty weaken the representation of interests of persons of Polish origin in Germany.

Key words: EU citizens, Poles in Germany, Ukrainians in Germany, German-Polish Treaty

Anna Mróz

Dr., BEFaN Netzwerk für Mehrsprachigkeit, Deutschland

Warum der Vertrag über die gute Nachbarschaft nicht ausreichend ist?

Zur Situation der polnischen Sprache in Deutschland

Zusammenfassung

Die Kultusministerkonferenz veröffentlicht seit 22.08.1991 jede 5 Jahre einen Bericht „Zur Situation des Polnischunterrichts in der Bundesrepublik Deutschland“. Von Anfang an nährt sich dabei diese besondere Aufmerksamkeit aus dem politischen Bestreben, die deutsch-polnischen Beziehungen zu verbessern. In zwei Artikeln des deutsch-polnischen Vertrages aus dem gleichen Jahr wird der Sprachunterricht erwähnt. Einerseits verpflichten sich die Vertragspartner, für ihre Bürger*innen Möglichkeiten zu schaffen, „den Unterricht ihrer Muttersprache“ in öffentlichen Einrichtungen zu erhalten (Art. 21, 2), andererseits versprechen sie, „allen interessierten Personen umfassenden Zugang zur Sprache und Kultur des anderen Landes zu ermöglichen“ (Art. 25, 1).

In diesem Vortrag wird es erläutert, warum heutzutage der Vertrag über die gute Nachbarschaft keine Rechtsgrundlage für die institutionelle Verankerung der polnischen Sprache im deutschen Schulsystem bildet. In dieser Politikanalyse wird ein Verbesserungsmodell mit Lösungsansätzen dargestellt. Es wird auch die Frage eingegangen, warum eine moderne Mehrsprachigkeitspolitik auf der Bundesebene nötig ist.

Schlüsselwörter: Polnisch, Polnisch als Herkunftssprache, herkunftssprachlicher Unterricht, Mehrsprachigkeit

* Es wird dabei offensichtlich auf Vorerfahrungen in den deutsch-französischen Beziehungen zurückgegriffen: seit 1978 erschienen insgesamt 9 Berichte „Zur Situation des Französischunterrichts“ (KMK 2018), der letzte davon zum 55. Jahrestag der Unterzeichnung von Elyséevertrag.

Piotr Kubiak

Dr, kierownik zespołu „Niemcy – państwo, społeczeństwo, gospodarka”,
Instytut Zachodni im. Zygmunta Wojciechowskiego, Polska

Europa Środkowo-Wschodnia i Rosja w programach wyborczych niemieckich partii z 2021 r.

Abstrakt

W dniu 26 września 2021 r. przeprowadzone zostały w Niemczech wybory do Bundestagu XX kadencji. Kampania wyborcza poprzedzająca wybory była zdominowana przez sprawy wewnętrzne, niemniej jednak w programach wyborczych znalazły się odniesienia zarówno do państw Europy Środkowo-Wschodniej, jak i Rosji. Celem wystąpienia będzie analiza i porównanie programów wyborczych najważniejszych niemieckich partii politycznych – CDU/CSU, SPD, Sojuszu 90/Zielonych, FDP, AfD i Die Linke – z uwagi na ich nastawienia do państw Europy Środkowo-Wschodniej. Warto podkreślić wyjątkowo krytyczne stanowisko Zielonych wobec Rosji i jej polityki wobec sąsiadów (w tym także krytyka Nord Stream 2), jak i wobec reżimu Łukaszenki. W podsumowanie autor sformułuje ocenę, czy agresja rosyjska na Ukrainę miała wpływ na zmianę stanowiska niemieckich partii wobec państw Europy Środkowo-Wschodniej.

Słowa kluczowe: Europa Środkowo-Wschodnia, Niemcy, Rosja, programy wyborcze, wybory do Bundestagu

Państwa Europy Środkowo-Wschodniej
jako podmiot i przedmiot
relacji międzynarodowych
w XX i XXI wieku

Central-Eastern European
Countries as the Subject and
Object of International Relations
of the Twentieth
and the Twenty-First Centuries

Ragnar Leunig

Prof. Dr., Europa-Institut Bocholt, Germany

Citizen Assemblies – a Supplement to Representative Democracy

Abstract

In democracies support of citizens is necessary. In Western, Central and Eastern European democracies opinion polls show loss of confidence in parties, parliaments, governments even democracy itself. Parties lose members, diminishing turn-out elections, growing apathy, groups in society are endangering democracy. Populist movements' demonstrations and rising extraparliamentary groupings (Fridays for Future; yellow vests in France, conspiracy theories) also seem to threaten to some degree democracy.

Causes: widespread opinion population lacking participation in political decision making process. Voting for deputies, parties in parliaments is not sufficient. In time of global crises (environment, migration, energy, wars) more inclusion in decisions is necessary. How can governance and political decisions be made more transparent?

One solution: Direct democracy or plebiscitarian democracy. There is almost no example political decision in democracies made directly by the people, where the only the task administration is implementation. In Switzerland mixed form referendum and representative elements exist. Direct presidential elections function in France, Poland and in USA (indirect by electors). German elections are reserved to direct democracy because of experience of the Weimar Republic. German constitution allows only referendums only in case fusion of the regions (Länder).

Result: complex questions cannot be resolved by the citizens of states just by yes and no. Example: Referendum France 2005 on the European constitution change into voting against their actual government. Similar case was in the United Kingdom in 2015, where citizens voted for remaining or leaving the EU (Brexit).

There is a tendency to strengthen elements of direct democracy by local, regional questions, election party top members (United Kingdom, Germany).

One other solution: Citizens assemblies, participation in consultative councils. The voluntarily members (100 to 500) chosen 1–2 years by lot with help of experts, moderators representing sex, age, education discuss controversial topics. Final conclusions and proposals go to Parliament and government.

Result: Support not replacement of representative democracy

Examples of citizens' assemblies.

- Ontario 2007 citizens assembly proposed reform of election system (proportional), no support. Government, refusal by referendum.
- France: demand President Macron, no implementation.
- Germany, Austria (province Vorarlberg), Belgium (German part, state level)
- European Union: willingness of the EU Parliament to follow recommendation, resistance: because necessary change EU treaties, decision fall 2022.
- Estonia only for young people, recommendations directly to Minister of Public Administration.
- Ireland: topic abortion, successful in liberating abortion laws of the country.
- Topics of Citizens Assemblies: environment, social security, budget, care of elderly people, role of state in the world, migration, asylum.

Evaluation: Assemblies cannot completely fill distance between politics – citizens. Are less emotional, more realistic approach than referendum. Participants feel better informed about complexity politics – trickle down effect.

Effectiveness on communal, regional level, smaller countries.

Need permanent assemblies, implementation of recommendations.

Citizen Assemblies can be a step in direction of solving future challenges to democracy.

Key words: citizen assemblies, representative democracy, direct democracy, plebiscitarian democracy

Lubomír Vojtěch Baar

Ph.D. student at Faculty of Education, Palacký University Olomouc, Czech Republic

Initial Struggles in Bilateral Relationship: Czechoslovakia and Vatican during the 1920s

Abstract

After its creation in 1918, the newly formed Czechoslovak Republic sought recognition from other states. In addition to the Allies (the victorious countries of World War I) and some other countries, the Vatican City State recognised the Czechoslovak Republic in September 1919, which also installed an apostolic delegate. A year later, the diplomatic relations progressed, and the Vatican City State established an Apostolic Nunciature in Czechoslovakia. Reciprocally, Czechoslovakia assigned Karel Krofta as an ambassador to the Holy See.

Among the extensive diplomatic agendas, one of the priorities of the new state was the secularisation of the public sector. In the first few years after the establishment of Czechoslovakia, the call for secularisation was very loud, resulting in several mild anti-church regulations. Although most Czechoslovaks identified as Catholics, the president of the country, as well as most politicians, wanted to execute secularisation quickly. This Conference contribution will focus on three main topics: firstly, how the separation of church and state proceeded in the 1920s; secondly, how the teachers of Czechoslovakia perceived the urge for the secularisation of the educational facilities and lastly, how the relationship between the Vatican City State and the Czechoslovak Republic developed further.

Key words: secularization, The Marmaggi Affair, education

Natalia Adamczyk

Dr, Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Polska

Rosyjskie plany rozbioru Ukrainy i ich konsekwencje dla bezpieczeństwa Europy Środkowo-Wschodniej

Abstrakt

Niepowodzenie operacji militarnej, której celem było szybkie polityczne podporządkowanie Ukrainy, wymusiło na Rosji modyfikację planu na rzecz utrzymania zdobytych terytoriów i zatrzymania ofensywy ukraińskiej armii. W dniach 23–27 września 2022 r. Federacja Rosyjska przeprowadziła na okupowanych terenach Ukrainy nielegalne referenda dotyczące przyłączenia czterech obwodów – chersońskiego, zaporoskiego, ługańskiego i donieckiego. W konsekwencji 30 września Rosja po raz kolejny oficjalnie dokonała aneksji części terytorium Ukrainy. Od tego momentu, zgodnie z zapowiedziami rosyjskich przedstawicieli, tereny te będą objęte pełną ochroną państwa rosyjskiego, co oznacza że znajdzie tu zastosowanie rosyjska doktryna wojenna, a wraz z nią groźba użycia broni atomowej do ochrony interesów i integralności Federacji Rosyjskiej. Sytuacja ta w sposób jednoznaczny implikuje działania prowadzone przez armię ukraińską na froncie. Rosyjskie decyzje prowadzą wprost do eskalacji konfliktu zbrojnego w wymiarze regionalnym, generując szereg wyzwań (nie tylko militarnych) stojących przed państwami Europy Środkowo-Wschodniej. Podjęta analiza rosyjskich działań zmierzających do stopniowego rozbioru Ukrainy ma na celu przedstawienie ich potencjalnych skutków w wymiarze politycznym, gospodarczym i militarnym dla państw europejskich będących częścią wschodniej flanki NATO.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, aneksja, Ukraina, Europa Środkowo-Wschodnia, Rosja

Przemysław Furgacz

Dr, Akademia Nauk Stosowanych im. Józefa Gołuchowskiego w Ostrowcu Świętokrzyskim, Polska

Tightening Ukrainian-Polish Partnership – An Introduction to the Future Alliance or the Future Union?

Abstract

In the response to the Russian invasion on Ukraine Poland provided Ukraine with truly significant material, economic, military and humanitarian aid. Warsaw unequivocally and decisively opted for Ukraine in the war becoming a major military hub for supplies of weapons and ammunition to Ukraine coming from all over the world. It appears that only the global superpower – the United States of America – gave larger military and economic assistance to Ukraine in the conflict. The relations of Kyiv and Warsaw nowadays are very good. If one seriously treat the saying “A friend in need is a friend indeed”, Poland in the hour of the trial, Poland outcome of the war remain still unsettled. Even if Ukraine regains all the lost territories, the enormous devastation of its economy, industry and infrastructure means that the country will need giant assistance event after the war stops. In the light of the above facts one need to wonder whether Poland and Ukraine will tighten their partnership even further in the future. Much depends on the developmentys on the battlefields.

Key words: Poland, Ukraine, Ukrainian-Polish Partnership, war in Ukraine

Khatuna Chapichadze

PhD, Assoc. Prof., Georgian Technical University (GTU), Tbilisi, Georgia;
San Diego State University (SDSU),
San Diego, CA, USA

The Problem of Russian Mass Emigration to Georgia amidst the Russian-Ukrainian War

Abstract

Based on the official statistics, more than 1.5 million Georgians have left the post-Soviet country of over 5 million population overall, among whom there are believed to be 1 million Georgian immigrants living in Russia. However, initially the Association Agreement (AA) signed in 2014 between the European Union (EU) and Georgia, along with the creation of a Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA), and afterwards specifically – a visa-free regime established with the European Union that entered into force since 2017, allowing Georgian nationals with biometric passports to travel visa-free to the 26 countries of the Schengen Area and stay for 90 days in any 180-day period, despite certain preventive measures and policies envisioned by the EU, quite expectedly resulted in an undeniable rise in emigration from Georgia, the trend, which keeps to be topical even up-to-date. In contrast to generally high level of movement of citizens from Georgia to first of all, more economically developed countries as the Georgian migration patterns are predominantly characterized as labor emigration since the mid-1990s, driven by socio-economic problems being faced in the former communist state, as a consequence of the current full-scale stage of the Russian-Ukrainian War raging overall since February 2014, although, escalating into the attempt of the massive invasion of Ukraine from the part of Russia since February 24, 2022, there have been in fact uncontrollable influx of the Russian citizens entering Georgia, at least 20% of which is still not surprisingly officially occupied by the aggressor – Russian Federation, and staying there for an undefined period of time. There are different and sometimes even evidently conflictual

data regarding the exact number of Russian visitors who managed to cross the Georgian border, but eventually have left the country for any other shortly, or decided to live in the South Caucasian state at least for a while. Two major waves of the Russian immigration can be identified in Georgia since the current Russo-Ukrainian escalation: prior and after the so-called partial mobilization of around 300,000 military reservists in Russia, announced by the Russian President Vladimir Putin on September 21, 2022. The paper aims at looking into and comparing quite complex and contrasting figures mentioned above, as well as at analysing potential security risks and possible benefits, stemming and gaining primarily from multidimensional political, socio-economic, cultural and other perspectives through addressing the aspects of geopolitics, conflicts, demography, tourism, sale and rental of property, business and bank accounts registration, de facto prevailing language and values, etc.

Key words: Russian emigration, Georgia, Russia, Russian-Ukrainian War, security risks and benefits

Rasa Čepaitienė

Prof., European Humanities University, Vilnius, Lithuania

The Factor of Russian Aggression Against Ukraine in Lithuanian Politics of History

Abstract

The presentation is devoted to discussing the changes in regional and national politics of history inspired by the Russian aggression against Ukraine since 2014. It would focus especially on the political exploitation and misuse of the memory of the Second World War. In the context of the 2022 military invasion, one gets the impression that the controversy between the public and historians in Lithuania from 2019 onwards over accusations of Holocaust perpetration against some members of the anti-Soviet underground was part of Putin's announced programme of 'de-Nazification' of the Ukraine and the 'fascist' Baltic states. The presentation would be devoted to an analysis of some of the most significant episodes of these "memory wars", in order to reveal the motives of those who took part in them and the implications of these struggles for the Lithuanian public sphere.

Key words: Russian aggression, "memory wars", Lithuanian politics of history

Niemcy a Europa Środkowo-Wschodnia,
część 3

Germany and Central-Eastern Europe,
part 3

Emilie Mansfeld

Deutsches Polen-Institut, Projektbüro „Polen-Ort“, Deutschland

Powstające Miejsce Pamięci i Spotkań z Polską – geneza, status quo i perspektywa projektu

Abstrakt

Po Wiośnie Ludów w Europie w 1989 r. relacje polsko-niemieckie zyskały nową jakość i szansę na pogłębienie dialogu historycznego. Oba państwa rozumiały, że przyszłość oraz transformację ustrojową można kształtować jedynie w oparciu o dobre relacje dwustronne.

Trzydzieści lat później Polacy i Niemcy mogą nazwać się dobrymi sąsiadami, jednak świadomość historyczna nie zdołała przez ten czas wystarczająco dojrzałe uformować się w umysłach społeczeństwa, w szczególności wśród społeczeństwa niemieckiego.

W związku z tym, po wcześniejszych bezowocnych apelach, w 2017 r. niemiecka oddolna „Inicjatywa pomnika polskiego” wezwała do wzniesienia w centrum Berlina „Pomnika upamiętniającego polskie ofiary okupacji niemieckiej 1939–1945”. Apel zainicjował szeroko zakrojone dyskusje wśród naukowców i społeczeństwa obywatelskiego czego rezultatem było wydanie przez Bundestag uchwały o utworzeniu Miejsca Pamięci i Spotkań z Polską w celu oddania sprawiedliwości charakterowi niemiecko-polskiej historii oraz przyczynienia się do pogłębienia szczególnych stosunków dwustronnych.

15 września 2021 r. po półrocznych konsultacjach społecznych, ówczesny Federalny minister spraw zagranicznych Niemiec, Heiko Maas, przedstawił koncepcję Miejsca Pamięci i Spotkań z Polską. Pracę nad projektem powierzono Niemieckiemu Instytutowi Spraw Polskich, który już poprzednio organizacyjnie i merytorycznie wspierał „Inicjatywę pomnika polskiego”. Lokalizacja przedsięwzięcia przewidziana jest w eksponowanym miejscu w Berlinie. Według koncepcji projektu, centralnym elementem Miejsca Pamięci ma być pomnik, który umożliwi oddanie hołdu wszystkim ofiarom II wojny światowej i okupacji

niemieckiej w ówczesnej Polsce. Miejsce to ma poruszać oraz skłaniać do refleksji nad czarnymi kartami wspólnej historii, a jego zasięg oddziaływania nie będzie ograniczany tylko do Berlina, a ma promieniować na całe Niemcy i Polskę. Oprócz funkcji upamiętniającej, Miejsce Pamięci i Spotkań z Polską ma informować i edukować o wydarzeniach z czasów II wojny światowej oraz relacjach polsko-niemieckich wtedy i dziś. Planowane wystawy będą zbudowane w atrakcyjny dla młodych ludzi sposób.

Dzięki pieniądзом z budżetu państwa przekazanych Niemieckiemu Instytutowi Spraw Polskich, udało się w 2022 r. zintensyfikować działalność edukacyjną – powstały m.in. filmy edukacyjne dla młodych i dorosłych, cykl debat online, a także 1 września w Berlinie odbył się wiec upamiętniający.

Słowa kluczowe: relacje polsko-niemieckie, niemiecka kultura pamięci, Miejsce Pamięci i Spotkań z Polską, pomnik polski w Berlinie, dom niemiecko-polski

Agnieszka Bielawska

Dr hab., Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Polska

Integracja europejska w koncepcjach polskich i niemieckich partii należących do Europejskiej Partii Ludowej

Abstrakt

Referat ma na celu przybliżenie koncepcji integracji europejskiej dwóch partii polskich – Platformy Obywatelskiej (PO) i Polskiego Stronnictwa Ludowego, oraz dwóch partii niemieckich – Unii Chrześcijańsko-Demokratycznej Niemiec (CDU) i Unii Chrześcijańsko-Społecznej w Bawarii (CSU), będących członkami Europejskiej Partii Ludowej (EPL). Zakres chronologiczny analizy obejmuje lata 2004–2019, czyli od momentu wejścia Polski do Unii Europejskiej do ostatnich wyborów do Parlamentu Europejskiego. Autorka zamierza udzielić odpowiedzi na następujące pytania badawcze: 1. W jaki sposób wyżej wymienione partie postrzegały Unię Europejską? 2. Jak PO, PSL, CDU i CSU odnosiły się do integracji europejskiej i jej pogłębiania? 3. Jak polskie i niemieckie partie należące do EPL postrzegały rozszerzenie Unii Europejskiej? 4. Za jakim modelem integracji europejskiej się opowiadały?

Słowa kluczowe: integracja europejska, Platforma Obywatelska, Polskie Stronnictwo Ludowe, Unia Chrześcijańsko-Demokratyczna Niemiec, Unia Chrześcijańsko-Społeczna w Bawarii

Wulf Lapins

Prof. Dr., WeltTrends-Institut für Internationale Politik, Deutschland

Zeitenwende in der deutschen Politik

Zusammenfassung

“Zeitenwende” lautet der neue Schlüsselbegriff in der deutschen Außenpolitik. Bundeskanzler Olaf Scholz thematisierte ihn in seiner Regierungserklärung am 27. Februar 2022 zur deutschen Position im Ukraine-Krieg als zentrale Kategorie einer neuen Bewertung deutscher Sicherheitspolitik und des Verhältnisses zu Russland. Seine Grundsatzrede impliziert einen sicherheitspolitischen Kulturwandel, vergleichbar mit dem Bekenntnis der SPD zur Westintegration in ihrem Godesberger Programm von 1959. Zur Rechtfertigung der Abkehr von dem bis dahin geltenden Postulat in den deutsch-russischen Beziehungen: die ökonomische Interdependenz ist ein Stabilitäts- und Friedensfaktor und dem in der Verteidigung: Deutschland ist in Reflexion seiner Geschichte eine Zivilmacht – lautet jetzt die Parole: Weil die Zeiten sich ändern, muss sich auch die Politik ändern. Doch damit wird diese in eine defensive, reaktive Rolle gedrängt. Aufgabe von Politik ist es jedoch, Probleme zu antizipieren und zu gestalten.

Bereits unter Jelzins Administration propagierten in Führungspositionen rückende Seilschaften der ‘Silowiki‘ großrussische/imperiale Ansprüche als Rückkehr zur politischen Kontrolle des sogenannten ‘nahen Auslandes‘ und bereiteten mit diesen Denkfiguren den politischen Boden für die Regression in die historische Gewaltkultur. Die Krimannexion im März 2014 bildete formal bereits den Zusammenbruch der Helsinki- und Pariser Charta-Ordnung. Im politischen Westen glaubten dennoch Viele mit Blick auf die Marinebasis der Schwarzmeerflotte auf der Krim / Sewastopol, dass Russland mit der staatlichen Inkorporierung der Krim lediglich sein maritimes sicherheitspolitisches-geostrategisches Dilemma schließen wollte, und der Unterstützungskampf im Donbas diene allein dem Ziel ‘ethnopolitischer Hilfe‘ der dort wohnenden Russen und russisch sprachigen Bevölkerung.

Als Organisation ging das westliche Bündnis nach 2014 bereits von einer strukturellen europäischen Sicherheitsarchitektur ohne den Akteur Russland aus. Die Moskauer Vertragsentwürfe über Sicherheitsgarantien mit den USA und der NATO vom 17. Dezember 2021 decken nunmehr auch offensichtlich die großmachtpolitische Dimension auf, in der die russische Führung politisch-militärisch denkt. Der Angriffskrieg hatte eine langjährige, strategische Vorplanungszeit in den Bereichen Wirtschaft, Finanzen, Energie, Logistik, internationale Absprachen (China) und Militärmanövern. Präsident Putin startete ihn somit auch nicht als Opportunist, i.S. Der Nutzung einer Gelegenheit, sondern im Selbstverständnis als gleichsam historischer Verweser eines künftigen Grossrusslands. Er ist ein revisionistisch – imperialer Visionär und kein Fanatiker mit ideologischem Tunnelblick. Realpolitisch nüchtern kalkuliert er mit ausgeprägtem geopolitischen Machtwillen seine politischen Schritte. Ihn in eine Reihe mit Hitler oder Stalin zu stellen ist gänzlich absurd. Wenn überhaupt ein historischer Vergleich (aber ohne Gleichsetzung) angesetzt wird, würde ihm der ehemalige serbische Präsident Slobodan Milošević mental und handlungsleitend nahekommen. Das von der Allianz auf dem Gipfel in Madrid im Mai beschlossene neue Strategische Sicherheits-Konzept muss als eine Antwort auf die die russische Politik so verstanden werden: Für eine noch nicht absehbare Zeit beurteilt sie die Organisation von Sicherheit in Europa als notwendig gegen Russland gerichtet.

Das Diktum in Berlin, die Ukraine muss bestehen bleiben, wird nicht konkretisiert in welchen Grenzen die Souveränität gedacht wird. Damit will man wahrscheinlich den Beratungsspielraum bei Friedensverhandlungen nicht durch Festlegungen vorab einschränken.

Als permanentes UN-Sicherheitsrats-Mitglied und mittlere Atommacht denkt Paris klassisch geopolitisch. Es verfolgt mit seinen Unterstützungen der Ukraine insofern eigene geostrategische Ziele. Es sieht sich von daher auch in der Position, von Russland bei Friedensverhandlungen als Moderator akzeptiert zu werden. Die französischen Nuklearstreitkräfte haben hinsichtlich ihrer Doktrin, Qualität und Quantität hinreichenden Abschreckungscharakter mit – im Vergleich zu den USA – reduzierter massiver Vergeltung. Eine erweiterte Abschreckungsfunktion für Deutschland ist (noch) nicht vorgesehen. Diesbezügliche Signale für den Beginn eines sicherheitspolitischen Diskurses aus dem Élysée-Palast sind widersprüchlich. In Berlin besteht aber auch kein explizites Interesse daran, aus Sorge, damit die existente erweiterte US-Abschreckung potenziell aufzuweichen.

Deutschland ist deshalb auf die erweiterte US-Abschreckung sicherheitspolitisch angewiesen. Aus deutschem Interesse kann es auch nur darum gehen, den sog. europäischen Pfeiler innerhalb der NATO, durch Pooling und Sharing der konventionellen Kräfte so zu stärken, dass die USA die europäische Verteidigungsfähigkeit im Sinne einer Statusparität in der Allianz anerkennt. Allerdings werden die Kongresswahlen im November und der danach startende US-Wahlkampf am Szenariotisch die Karten neu legen, sollten die Republikaner in beiden Fällen obsiegen.

Schlüsselwörter: Deutschland, Zeitenwende, Aussenpolitik, Sicherheitspolitik

Lutz Kleinwächter

Prof. Dr., WeltTrends-Institut für Internationale Politik, Deutschland

Zur Sicherheitsstrategie Deutschlands in Krisenzeiten

Zusammenfassung

Die Ampelregierung Deutschlands beschloss in ihrem Koalitionsvertrag vom November 2021, „im ersten Jahr der neuen Bundesregierung eine umfassende Nationale Sicherheitsstrategie“ vorzulegen. Ihre Notwendigkeit verdeutlicht die von Kanzler Scholz im Februar 2022 verkündete „Zeitenwende“, angesichts der Folgen des Russland-Ukraine-Krieges für Deutschland, die EU und global. Dabei gilt es u.a. zu berücksichtigen:

(1) Die Weltpolitik im 21. Jahrhundert ist geprägt durch eine widerspruchsvolle Multipolarität. Es entwickelt sich eine neuartige weltweite Lagerbildung des „Westens“ (G7, NATO, EU) unter der Ägide einer problematischen USA-First-Politik in Konfrontation zum „Osten/Süden“ (BRICS, Shanghai), mit dem Kern China/Russland. Der Weltwirtschafts-/Sanktionskrieg „West vs. Ost/Süd“ ist nicht gewinnbar. Die historische Grundtendenz, die ökonomischen und militärischen Entwicklungen sowie die politischen Verschiebungen der Kräfteverhältnisse in den letzten Jahrzehnten sind gegenläufig. Die sich anbahnende konfrontative Bipolarität der Hauptmächte USA vs. China sowie die zwischenimperialen Widersprüche führen zu Einflussverlusten Russlands aber auch der EU.

(2) Deutschland wurde durch die neokonservative „Zeitenwende“ in eine multiple Krise gestürzt. Wesentliche Ergebnisse der Friedenspolitik, der Rüstungsbegrenzung, der ökonomischen und sozialen Stabilität und des ökologischen Gesellschaftsumbaus wurden um Jahrzehnte zurückgeworfen. Forderungen und Ambitionen nach einer größeren „Verantwortung“ sowie „Führungsrolle“ Deutschlands in der EU gehen an den historischen Erfahrungen und den aktuellen Realitäten des Landes unter einer instabilen Ampelregierung vorbei. Im Gegenteil, das innenpolitische Konfliktpotential nimmt zu und führt zu ökonomischen, sozialen und politischen Krisen. Eine Schwächung Deutschlands ist nicht auszuschließen.

(3) Die deutsche Militärpolitik wird angesichts der Herausforderungen konzeptionell überarbeitet. Die Bundeswehr – nach 1995 von einer Verteidigungsarmee zur Armee im (Auslands)Einsatz entwickelt – wird in Neubewertung der Sicherheitslage in Europa reformiert und auf „klassische“ Landes- und Bündnisverteidigung ausgerichtet. Eine Anschubinvestition von 100 Milliarden Euro zur Neuausrüstung ist bewilligt, das „2-Prozent-Ziel“ der NATO wird dauerhaft angestrebt. Kanzler Scholz hat den Aufbau eines Luftverteidigungssystems im Rahmen der militärischen EU-Kooperation vorgeschlagen. Dennoch sind in Fragen der NATO- und EU-Sicherheitspolitik deutliche Differenzen im Bündnis unübersehbar. Das „Weimarer-Dreieck“ mit Polen und Frankreich ist dysfunktional.

(5) Der anhaltende Russland-Ukraine-Krieg prägt die sicherheitspolitische Gesamtsituation und birgt Eskalationsrisiken. Eine Siegoption ist für keine Seite wahrscheinlich. Die Unterstützung der Ukraine belastet die westlichen Bündnisse. Das Land erfüllt die Kriterien für eine EU- oder NATO-Mitgliedschaft langfristig nicht. Das führt in den Feldern Finanzierung, Waffenlieferungen, humanitäre (Flüchtlings-) Hilfe und einem „Marshallplan“ zum Wiederaufbau der Ukraine zu Widersprüchen und einer Verstärkung zentrifugaler Tendenzen innerhalb der EU und NATO. Ein Waffenstillstand und Friedensverhandlungen sind anzustreben (Forderung von 60 Prozent der deutschen Bevölkerung), aber nicht in Sicht.

(6) Die instabile Ampelregierung Deutschlands ist nach einjähriger Amtszeit bislang nicht in der Lage, das internationale Kräfteverhältnis und die Interessen des eigenen Landes realistisch einzuschätzen sowie daraus eine praktikable Strategie zu entwickeln. Sie irritiert Verbündete und fügt der Mehrheit der Bevölkerung Deutschlands Schaden zu. Die Wirtschaftsinstitute Deutschlands prognostizierten in ihrem Herbstgutachten, angesichts von Energiekrise, Inflation und Rezession: „Wohlstandsverluste“ bis 2027. Die Vorlage der neuen „Nationalen Sicherheitsstrategie“ ist für Februar 2023 angekündigt. Dem sollen dann Teilstrategien zu China, Cybersicherheit und Rohstoffpolitik folgen.

Schlüsselwörter: Deutschland, Sicherheitsstrategie, „Zeitenwende“, Krisenzeiten

Obecność rosyjska na obszarze państw
tzw. bliskiej zagranicy, część 1

The Russian Presence in the Territory
of the So-called Near Abroad, part 1

Anna Jach

Dr hab., Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Polska

Rola Komitetów Helsińskich w procesie odradzania się społeczeństwa obywatelskiego w wybranych państwach Europy Środkowej i Wschodniej (na przykładzie Związku Radzieckiego, Polski i Czechosłowacji)

Abstrakt

Wydarzeniem przełomowym w procesie odradzania się społeczeństw obywatelskiego w Związku Radzieckim i państwach bloku wschodniego stały się Komitety Helsińskie, których powołanie do życia było następstwem zainicjowanego Procesu Helsińskiego. Uznanie przez społeczność międzynarodową, w tym państwa tzw. sobloku, praw człowieka za kluczowe dla rozwoju wzajemnych relacji międzynarodowych dało impuls do oddolnego powoływania Komitetów Helsińskich w każdym z tych państw. W tych okolicznościach zaczęło odradzać się lub kształtować na nowo społeczeństwo obywatelskie. Kluczem do tej pokojowej walki o prawa człowieka stało się stanowione prawo, przestrzegania którego domagali się przeciwnicy władz komunistycznych. Dysydenci, chociaż znajdowali się w zdecydowanej mniejszości zaczęli podważać omnipotencję władz komunistycznych. Zainicjowane podówczas przemiany od połowy lat 70. XX wieku przyspieszyły nie tylko kruszenie się monolitu władzy, lecz dały społeczeństwom nadzieję na odzyskanie w nieodległej przyszłości – wolności. Liderami w tym procesie stały się trzy państwa i trzy ich społeczeństwa – Związek Radziecki, Polska i Czechosłowacja.

Przedmiotem refleksji w niniejszym opracowaniu jest analiza roli oddolnie tworzących się organizacji obywatelskich w celu odrodzenia społeczeństwa obywatelskiego. Będą to powstała w 1976 r. w ZSRR Moskiewska Grupa Helsińska, polski oddział Komitetu Helsińskiego powołany do życia w 1982 r. oraz założona w Czechosłowacji w 1977 r. grupa „Karta’77”.

Słowa kluczowe: Proces Helsiński, społeczeństwo obywatelskie, Moskiewska Grupa Helsińska, Komitet Helsiński w Polsce, grupa „Karta ’77”

Joachim Diec

Prof. dr hab., Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Polska

Klub Izborski a doktryna rosyjskiej polityki zagranicznej

Abstrakt

Klub Izborski, powstały w 2012 roku, wykazał w ciągu dekady swojego istnienia narastającą zbieżność zarówno z oficjalnie publikowanymi koncepcjami rosyjskiej polityki zagranicznej, z deklaracjami czołowych decydentów oraz ich reprezentantów, jak i z polityczną praktyką Federacji Rosyjskiej, której zwieńczeniem w okresie dziesięciolecia Klubu stała się inwazja na Ukrainę 24 lutego 2022. Trudnym do rozstrzygnięcia dylematem jest kwestia relacji zarówno całej organizacji, jak i poszczególnych członków do linii politycznej oraz interesów organów władzy wraz z reprezentującymi je najważniejszymi decydentami. Do najważniejszych cech ideologii Klubu Izborskiego należy zdecydowana wrogość wobec świata euroatlantyckiego, w szczególności wobec amerykańskiego przywództwa, któremu przeciwstawiana zostaje wizja „ograniczonej wielobiegunowości”. Wyrazem tego ograniczenia jest negacja podmiotowości Ukrainy jako odrębnego podmiotu międzynarodowego, oparta na bardziej pierwotnej negacji o charakterze kulturowym i aksjologicznym. Ów ideologiczny obraz wpływu Klubu Izborskiego dopełniony jest dość niejasną propozycją alternatywnej polityki gospodarczej, stanowiącej kolejną realizację starego archetypu „trzeciej drogi”.

Słowa kluczowe: Klub Izborski, polityka zagraniczna, Federacja Rosyjska

Yevhenii Portnyi

Lic., Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Polska

Losy prorosyjskich partii politycznych na Ukrainie w latach 2014–2021

Wydarzenia zwane Rewolucją Godności, które miały miejsce na Majdanie w Kijowie pod koniec 2013 i na początku 2014 r., a także idąca w ślad za nimi rosyjska agresja na Krymie i w Donbasie, znacząco zmieniły układ sił na ukraińskiej scenie politycznej. Potwierdzeniem tej tezy są m.in. wyniki wyborów parlamentarnych z października 2014 r. Do Rady Najwyższej Ukrainy dostało się wówczas pięć nowych partii politycznych. Mimo wzrostu poparcia dla eurointegracji (dążenia do członkostwa Ukrainy w UE i NATO) oraz rozczarowania rządami Wiktora Janukowycza znaczna część społeczeństwa ukraińskiego, szczególnie ta na południowym wschodzie kraju, pozostała podatna na wpływy sił politycznych promujących rosyjską narrację. Dla zewnętrznego obserwatora taki stan rzeczy mógł wydawać się zaskakujący. Partie polityczne posługujące się prorosyjską retoryką miały stracić rację bytu w warunkach rosyjskiej agresji przeciwko Ukrainie, jednak faktem jest, że udało im się przetrwać ten burzliwy okres.

Celem wystąpienia będzie próba udzielenia odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób siły prorosyjskie dostosowywały się do niesprzyjających uwarunkowań politycznych na Ukrainie (np. braku zdolności koalicyjnej w parlamencie, co pozbawiało te partie wpływu na działalność rządu; utraty kilku milionów tradycyjnego elektoratu, gdyż w związku z rosyjską okupacją Krymu i części Donbasu przeprowadzenie wyborów w tych regionach stało się niemożliwe). Autor ma zamiar zidentyfikować obiektywne przesłanki, po spełnieniu których daną partię można określić mianem prorosyjskiej. Ponadto zostanie dokonane porównanie wyników partii o orientacji prorosyjskiej w wyborach parlamentarnych (2014, 2019) i samorządowych (2015, 2020) oraz kandydatów reprezentujących tego rodzaju opcje polityczne w wyborach prezydenckich (2014, 2019). Pod uwagę zostaną wzięte również wyniki sondaży przeprowadzonych w latach 2020–2021.

Analiza danych wynikających z wyborów i sondaży pozwala dojść do wniosku, że coraz większe niezadowolenie z efektów działalności deklaratorywnie prozachodnich ekip rządowych sprzyja wzrostowi poparcia dla polityków rozpowszechniających propagandę rosyjską. Tytułem przykładu w 2019 r. – po pięciu latach od Rewolucji Godności – największa prorosyjska partia na Ukrainie (Opozycyjna Platforma – Za Życie) zajęła drugie miejsce w wyborach, stając się główną partią opozycyjną w parlamencie.

Ponadto zarysowany zostanie charakter relacji i powiązań między przedstawicielami wielkiego biznesu (tzw. oligarchami) a siłami politycznymi zasługującymi na miano prorosyjskich. Prelegent ma zamiar zachęcić uczestników konferencji do dyskusji na temat: „Czy prorosyjskość części ukraińskiego establishmentu politycznego miała podłoże czysto ideologiczne, innymi słowy wynikała ze szczerzej wiary w koncepcję Ruskiego Miru, czy była w pierwszej kolejności sposobem na pozyskanie hojnego finansowania z Moskwy”.

Przedstawiona analiza oparta będzie o metodę analizy treści oraz metodę porównawczą (w mniejszym stopniu też historyczną).

Słowa kluczowe: partie prorosyjskie, wybory, Rewolucja Godności, rosyjska agresja

Piotr Bajor

Dr hab., prof. UJ, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Polska

Geopolityka a interesy. Ewolucja koncepcji polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Ukrainy

Abstrakt

Referat dotyczy problematyki uwarunkowań oraz ewolucji polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Ukrainy po rozpadzie ZSRR i uwzględnia aspekt percepcji międzynarodowej i tożsamości państwa ukraińskiego w stosunkach międzynarodowych. W tym aspekcie w referacie omówione zostaną wyniki badań dotyczące uwarunkowań geopolitycznych oraz interesów państwa ukraińskiego, warunkujących kształtowanie polityki zagranicznej i bezpieczeństwa państwa. W części końcowej przedstawione zostaną również najważniejsze koncepcje i założenia doktrynalne Ukrainy w tym zakresie, założenia determinujące również uwarunkowania i ewolucję ładu geopolitycznego w regionie Europy Środkowej i Wschodniej.

Słowa kluczowe: Ukraina, geopolityka, polityka zagraniczna, polityka bezpieczeństwa

Państwa Europy Środkowo-Wschodniej
jako podmiot i przedmiot
relacji międzynarodowych
w XXI wieku, część 2

Central-Eastern European
Countries as the Subject and
Object of International Relations
of the Twenty-First Century, part 2

Alika Guchua

Ph.D., Caucasus International University, Georgia

The 2022 Russia-Ukraine war and the threat of nuclear weapons to Europe

Abstract

There are many threats and challenges facing humanity in the world. All this can reach the greatest scale and turn into an uncontrolled process. Unstable and aggressor states, as well as terrorists and asymmetric threats pose a significant threat to global security. Weapons of mass destruction and the dangers arising from them are just such a threat.

During the course of the Russia-Ukraine war, the Russian president and officials repeatedly emphasized that Russia is ready for a nuclear war and threatened the European states.

Since the beginning of the war in Ukraine, Russia has openly displayed its aggressive policy and goals. Russia is trying to emerge victorious from this war and is using all means to do so and does not shy away from committing war crimes. It uses missile systems in its arsenal or various types of heavy weapons. Russia seized the Zaporozhye nuclear power plant in Ukraine and threatened its safe operation. Before that, Russia dropped bombs near the nuclear power plant. Also, the Russian armed forces bombed the nuclear power plant of southern Ukraine located in the Nikolaev district of Ukraine several times.

In addition to the nuclear threat, there is also the threat of the use and proliferation of biological weapons. The Ministry of Defense of Russia said that a secret biological weapon was being made in Ukraine and the Ukrainians were going to spread it to Russia through birds. This indicates that Russia may deliberately use biological weapons on the territory of Ukraine and blame this fact on the Ukrainians for various reasons.

The threat of Russia using nuclear weapons will be very real if it fails to achieve its goal. In such a case, it is highly likely that Russia could use a nuclear missile with a small nuclear charge. In all three cases, be it the

damage of nuclear power plants, the spread of biological weapons, or the use of nuclear weapons, Eastern and Central Europe pose the greatest threat. It poses the greatest danger in the direction of the spread of radiation and biological weapons.

The paper discusses the causes of the Russia-Ukraine war, threats from Russia to Ukraine and Europe, as well as to the rest of the world. The theories of nuclear terror and nuclear intimidation, balance of power theory and Copenhagen securitization theory are used in the research of the work.

Key words: Asymmetric Threats, Global Security, Weapons of Mass Destruction, Bioterrorism, Nuclear terrorism, Biosecurity, War, Russia, Ukraine, NATO, European Union, USA

Olena Kovtun

PhD, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

War in Ukraine as Chance to Change Its Position in International Relations

Abstract

Russian war against Ukraine is the biggest challenge for the world order, it changes perception of the borders and shapes of the region, and the role of the particular states. Subjectivity of Ukraine on international arena is one of the major narratives of Russian propaganda in this war and its reasons. Together with the global concurrence of influence in this part of Europe between the EU, NATO, the USA, China, Turkey it articulates the question “Is Ukraine subject or object of international politics?”

During the 30 years of independence could be identified different periods according to prevalence of activity and initiatives from/toward Ukraine. Often the dependence from international partners was principal for the determining the future of Ukraine. Now day situation proves this thesis. Despite the tragedy of this war, it is also a good chance to change situation through the objective and subjective reasons. Reaction from the international community, especially such actors as mentioned above, could be as “objective”, and Ukrainian activity on different directions as “subjective” characterized. There could be marked a few types of international players who has real influence or ambitions to have it. At first line are the European Union, NATO, the USA, and Russia. Special role belongs to Hungary, Poland, and Turkey.

The factors forming Ukrainian politics are social and political attitude of the people, actions of Ukrainian forces on the battlefield, decisions and professional level of officials.

Key words: foreign policy, European institutions, NATO, Ukraine, war

Silvester Nosenko

Master's Degree, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

Practice Theory in Understanding the Current Constellation of Security in Europe and Its Changes

Abstract

The author's presentation deals with diplomacy as an object of scientific research and the fundamental institution of daily international life, as opposed to other institutions, such as war. The author proceeds from the assumption that diplomacy is often neglected in international studies and is considered methodologically redundant. Therefore, the presentation examines the practice theory approach to diplomacy and security currently underused in scientific circulation and proposes ways of putting it to use in order to enhance its explanatory potential and rectify numerous theoretical and methodological shortcomings in traditional paradigms of international relations theory. Drawing upon the concepts used in Pierre Bourdieu's theory (habitus, doxa, field, hysteresis), the author infers that both Ukraine and Russia do not recognize the doxa of the European security order, thus finding themselves in the state of hysteresis. The conclusion therefore has practical significance for further research into the Russian-Ukrainian war, its security implications and future changes in security practices, which the author also describes.

Key words: diplomacy, security, practice theory, Ukraine, Russia

Eryk Lasek

Student UJ, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Polska

The Russian Diaspora in the Baltic States: War in Ukraine as a New Tide of Internal Changes?

Abstract

The Russian Diaspora in the Baltic states as a fascinating and intriguing phenomenon in north-eastern Europe is a broad and oftentimes underestimated field of research. Three Baltic states – Lithuania, Latvia and Estonia – have varying but significant Russian minorities that were brought to those territories by history. The undergoing process of diminishing numbers of ethnic Russians living in Baltic states does not mean that the leverage of those minorities on political systems is diminishing as well.

The negative or at least controversial stance of the state towards the history of the Soviet Union is being reflected in the politics of memory. The nation building process is at its culmination in some Baltic states which is in consequence causing a real division among citizens and potential breeding ground for even more dangerous backlash. At the moment the question of history is unresolvable, perception of the past is divergent.

Along with all the complexities, my task will be to present a general view of the affairs of the Baltic states. Dynamics and variables that do not occur in other European countries are commonplace in this region. The concept of being Russian and manifesting Russianness is a vital issue for a large part of the population in Latvia and Estonia (Russians account for almost 25% of the population). Taking into account the past, this situation is changing in many different ways, especially after February 24, 2022. Moreover, the escalation of war has brought new dynamics and put a new light on the social points of contention.

The overview is enriched in a vast way, as I gathered not only literature and research papers on the issue but also empirical knowledge. I have been living in Tallinn, capital of Estonia, for one year 2021–2022.

Key words: politics of memory, Russian Diaspora, information warfare

Adrianna Grudzińska

Mgr, Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Polska

Undertaking Dialogue: The West Toward Central-Eastern Europe for the Preservation of Democracy in the Region

Abstract

The study aims to show the historical and cultural roots of socialism in the 18 buffer countries of the USSR and those belonging to it while showing the path of internal changes that started democracy and looking for solutions to the most current problems that appeared in the XX's century. Today, the region of Central-Eastern Europe includes the following countries: Visegrad Group countries; Poland, Hungary, Slovakia, and the Czech Republic, the Baltic states, Lithuania, Latvia, and Estonia, and the former USSR, Ukraine, and Belarus, as well as the countries that emerged from the break-up of Yugoslavia and the Balkan States, Albania, Bulgaria and Romania.

In the science of international relations for 18 years, these countries have played a key role as “balancing power” between East and West during the arms race. At the end of the XXth century, the USSR collapsed. The new era of the great triumph of the West began to take over the hearts and minds of the citizens of Central-Eastern Europe that were dreaming about a democratic uprising. The EU's pillar task is to respect the law of its member states, promote their democracy and defend human rights. Somewhat, aware they were breaking the rules of a supranational organization. Both Poland and Hungary have a problem with upholding the rule of law, keeping alive the creation of the State Disciplinary Chamber and trying to restrict citizens' access to free media by imposing programs through controlled state television. Addressing this issue, the EU had to suspend access to funds from the EU instrument known as the National Reconstruction Program.

Another challenge in this region was the outbreak of the Covid-19 pandemic in 2020, which caused an economic decline in Central-Eastern

Europe, the effects are particularly severe, and inflation is growing at the fastest pace. Virus spread caused also health crises, need to keep social distance froze the possibility of quick and effective medical consultations, causing the deterioration or death of chronically ill people.

One of the most difficult challenges in the region is the Russian war with Ukraine, which involved many resources of Western countries in helping Ukraine and its citizens. The criminal incursion into the territory of the sovereign Ukrainian state shows how incalculable Putin is and how far Russia distances itself from progress and democracy. However, the condemnation of Russia by states you are solidifying with Ukraine by giving up the purchase of Russian coal, causing a probable energy crisis in Central-Eastern Europe. Unfortunately, despite the passage of several months and support, the conflict involving the genocide of civilians continues, which proves that Western countries have not used the available means. The Russian war in Ukraine negatively affected food exports to developing countries in Africa, which is causing the food crisis.

Belarus itself, supporting Russia's criminal invasion of Ukraine, has repeatedly violated human rights and caused the greatest migration crisis, locating Afghans fleeing the war on the Polish-Belarusian border without securing the basic life needs of refugees, many of them did not survive.

Summing up the problems of the region of Central-Eastern Europe (migration crisis, energy crisis, health crisis, food crisis, the war in Ukraine, show that Western countries must once again help to develop a strategy for ensuring peace, prosperity, and democracy in Central-Eastern Europe. during the presentation of the work, the author try to show possible scenarios for solving the above problems of Central and Eastern Europe.

Key words: migration crisis, energy crisis, health crisis, food crisis, a war in Ukraine, rule of law, economic decline

Olaf Hajnosz

Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Polska

Central and Eastern Europe in the National Defense Authorization Act 2018–2022

Abstract

The National Defense Authorization Act is a document issued since 1961 that defines the spending of the US Department of Defense. It consists of analyzes of existing projects, assessment of previous investments, prediction of potential future expenses, and includes decisions and recommendations as to whether a given project should be further financed. As part of the presentation, I will analyze the expenditure on security architecture in Central and Eastern Europe included in the National Defense Authorization Act in 2018–2022. I will describe where the US Department of Defense directs material and financial resources. I will also indicate the threats that the authors of the NDAA mention as key to security in the region and answer the question whether solutions have been implemented to minimize these dangers. If so, does their effect coincide with the goals that have been set? Is there a trace in the documents of the Department of Defense in 2021 that would indicate the impending war between Russia and Ukraine? In the analysis, I will focus on the years 2018–2022, which correspond to the second half of the term of office of President Donald Trump and the current office of Joe Biden. The scope in question will allow to summarize the directions, measures and decisions that affect the division of the largest military budget in the world, which in 2022 reached the level of 778 billion USD. Breaking down this huge amount of money each year will show how it influences and shapes the security architecture for the entire region. And how the policies at the end of Trump's tenure changed it compared to what we are dealing with today. Could analysis of the documents in the above years have given analysts clues that the US is preparing for a great war in Europe?

Key words: NDAA, US Department of Defense, Russia, Europe, War

Obecność rosyjska na obszarze państw
tzw. bliskiej zagranicy, część 2

The Russian Presence in the Territory
of the So-called Near Abroad, part 2

Krzysztof Pachucki-Włosek

Mgr, doktorant, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Polska

Przejawy derusyfikacji w Republice Kazachstanu pod rządami Kasyma Żomarta Tokajewa

Abstrakt

Głównym celem analizy zaprezentowanej w referacie jest przedstawienie stosunku Kazachstanu w okresie prezydentury Kasyma Żomarta Tokajewa (tj. od 2019 r.) wobec języka rosyjskiego, bytności mniejszości rosyjskiej, polityki Kremla, wojny na Ukrainie oraz postrzegania wspólnej historii. Podstawowymi źródłami w analizie stały się informacje prasowe oraz oficjalne dokumenty wydawane przez Astanę. Przedstawione ujęcie tematu ma pozwolić na znalezienie odpowiedzi na następujące pytanie badawcze: Czy w okresie rządów Tokajewa widoczna jest intensyfikacja działań zmierzających do osłabienia pozycji Federacji Rosyjskiej w Republice Kazachstanu?

Słowa kluczowe: Kazachstan, Rosja, derusyfikacja, Kasym Żomart Tokajew

Tomasz Kucharski

Lic., Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Polska

Wpływ Federacji Rosyjskiej na politykę Turkmenistanu w okresie prezydentury Serdara Berdimuhamedowa

Abstrakt

Federacja Rosyjska, która jest sukcesorem istniejącego do 1991 r. Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, zawsze monitorowała wchodzące w jego skład republiki Azji Centralnej, w tym Turkmenistan. Po rozpadzie Związku Radzieckiego, relacje pomiędzy Turkmenistanem a Rosją kształtowały się w okresie sprawowania prezydentury Saparmyrata Nyязowa (1991–2006) i Gurbangulęgo Berdimuhamedowa (2007–2022). 19 marca 2022 r. nowym prezydentem Republiki Turkmenistanu został Serdar Berdimuhamedow, zastępując na tym stanowisku swojego ojca.

Ocenie poddany zostanie rosyjski czynnik w polityce Turkmenistanu w pierwszych miesiącach urzędowania Serdara Berdimuhamedowa, oraz reakcja Turkmenistanu na działania Federacji Rosyjskiej w kontekście wojny na Ukrainie i jej wpływ na stosunki pomiędzy oboma państwami, zwłaszcza w dziedzinie polityki energetycznej. Istotna jest również pierwsza wizyta zagraniczna nowego prezydenta Turkmenistanu w Federacji Rosyjskiej i podpisana przez przywódców obu państw Deklaracja o Pogłębieniu Strategicznego Partnerstwa. Ponadto uwzględnione zostaną rosyjskie wpływy w Turkmenistanie, biorąc pod uwagę relacje obu państw z pozostałymi postsowieckimi republikami Azji Centralnej: Kazachstanem, Kirgistanem, Uzbekistanem i Tadżykistanem, oraz członkami Szanghajskiej Organizacji Współpracy, a zwłaszcza z Chińską Republiką Ludową.

Słowa kluczowe: Federacja Rosyjska, Turkmenistan, Azja Centralna, Serdar Berdimuhamedow, Szanghajska Organizacja Współpracy

Joanna Piechowiak

Dr, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Polska

Polityka Federacji Rosyjskiej wobec Kaukazu Południowego

Abstrakt

Kaukaz Południowy jest regionem o wysokim poziomie ryzyka międzynarodowego, szczególnie ze względu na występujące w trzech państwach – Armenii, Azerbejdżanie i Gruzji konflikty etnopolityczne oraz problemy ekonomiczne i społeczne. Rywalizacja mocarstw w regionie obejmuje konkurencję głównie w obszarze gospodarczym, politycznym i energetycznym, choć nie bez znaczenia jest także jej wymiar militarny. Strategia Federacji Rosyjskiej zakłada, że zarówno Kaukaz Południowy, jak i Azja Centralna muszą pozostać w jej strefie wpływów, co oznacza wielowymiarowe zaangażowanie FR w tych regionach.

Celem analizy jest wskazanie najważniejszych interesów rosyjskich w państwach kaukaskich oraz metod i środków służących do ich realizacji. W badaniach zastosowano podejście MMR (*mixed methods research*), które zakłada wielofazowe wykorzystanie metod ilościowych i jakościowych. Pozwoliło to również na ocenę efektywności osiągniętych przez FR celów w kontekście wykorzystanych zasobów.

Słowa kluczowe: Kaukaz Południowy, Federacja Rosyjska, bezpieczeństwo międzynarodowe, ryzyko międzynarodowe

Anna Pająk

Dr, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Polska

Nowa Rosja w Gruzji? Migracje i ucieczki Rosjan do Gruzji w obliczu wojny na Ukrainie

Abstrakt

Zgodnie z oficjalnymi danymi opublikowanymi przez MSW Gruzji od stycznia do końca września roku 2022 do Gruzji wjechało 1,07 mln Rosjan, wyjechało zaś 840 tysięcy. Dwie największe fale tych migracji/ucieczek miały miejsce w marcu, po rozpoczęciu wojny na Ukrainie, oraz po 21 września, kiedy prezydent Federacji Rosyjskiej ogłosił częściową mobilizację.

Część Rosjan postanowiła rozpocząć w Gruzji tzw. nowe życie (od 1 marca do 1 października obywatele FR zarejestrowali w Gruzji ok. 13 tysięcy firm). Te procesy obserwowalne były szczególnie wśród społeczności owej „pierwszej fali migracji”, gdyż wielu z opuszczających Rosję wiośnią to działacze społeczni i opozycyjni, którzy emigrowali często w obawie przed represjami politycznymi i z zamiarem opuszczenia Rosji na dłuższy czas, jeśli nie na stałe. Rosjanie, którzy Rosję opuszczali w późniejszym czasie, (szczególnie we wrześniu) postanowili „przeczekać wojnę”, traktując Gruzję jak poczekalnię, z której będzie można albo wrócić do Rosji, albo udać się dalej, na Zachód.

W Gruzji liczącej ok. 3 mln 700 tysięcy mieszkańców zwiększająca się obecność rosyjska wyraża się dominacją języka rosyjskiego na ulicach. Rosjanie zaczynają tworzyć swego rodzaju enklawy nowej rosyjskiej migracji w Gruzji. Te enklawy dla przeciętnego Gruzina są finansowym Mount Everest.

Gruzińska percepcja owej migracji zdaje się być wyjątkowo ambiwalentna, z jednej strony wykorzystywana jest rosyjska obecność, by zarobić na niej zwłaszcza w sektorze usług czy na rynku nieruchomości, z drugiej pojawiają się na mapie (szczególnie) Tbilisi kolejne punkty manifestujące protesty przeciw rosyjskiej agresywnej polityce w Gruzji i wojnie na

Ukrainie, które skierowane są również w stronę owej „nowej Rosji w Gruzji”. Ten nabierający kolejnych składników społecznych „kocioł gruziński” zaczyna coraz bardziej przypominać tykającą bombę, którą nietrudno będzie doprowadzić do wybuchu.

Referat przygotowany na podstawie oficjalnych danych ministerialnych Gruzji, analizy mediów społecznościowych, publikacji anglo-rosyjsko- i polskojęzycznych oraz badań terenowych Autorki w Gruzji.

Słowa kluczowe: Rosja, emigracja rosyjska, Gruzja, wojna na Ukrainie

Obecność rosyjska na obszarze państw
tzw. bliskiej zagranicy, część 3

The Russian Presence in the Territory
of the So-called Near Abroad, part 3

Karolina Kotulewicz-Wisińska

Dr, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Polska

Przebieg relacji dwustronnych Republiki Mołdawii z Federacją Rosyjską w XXI wieku

Abstrakt

W referacie zostaną przedstawione stosunki bilateralne między Republiką Mołdawii a Federacją Rosyjską po 1992 r. przez pryzmat relacji politycznych i gospodarczych w pierwszych dwóch dekadach XXI wieku. Omówiony zostanie również problem czynników wpływających na politykę zagraniczną Republiki Mołdawii, m.in. jej indywidualne uwarunkowania oraz ocenę Mołdawii ze strony ważnych graczy międzynarodowych. Dotychczasowe badania dotyczące regionalizmu i współzależności pomagają zrozumieć, dlaczego Rosja ma taki wpływ na Mołdawię. W tym kontekście podjęto próbę przedstawienia rodzaju wpływów Rosji w Mołdawii, a także omówiono kwestię natury agresji pozamilitarnej oraz charakteru stosowanych narzędzi pośrednich przez Federację Rosyjską wobec Mołdawii. W referacie zostanie także przedstawiony problem Naddniestrza w stosunkach dwustronnych między Mołdawią i Rosją.

Słowa kluczowe: Republika Mołdawii, Federacja Rosyjska, relacje polityczne i gospodarcze, problem Naddniestrza

Rafał Lisiakiewicz

Dr, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Polska

Potencjał innowacyjny Rosji a wpływy FR w państwach Partnerstwa Wschodniego

Abstrakt

W nowoczesnym świecie zagadnienia innowacyjności i konkurencyjności gospodarczej zdają się być kluczowe dla rozwoju gospodarczego, dobrobytu i zrównoważonego rozwoju, ale także atrakcyjności „przyciągania” do współpracy międzynarodowej. Referat stawia pytania odnośnie atrakcyjności Federacji Rosyjskiej jako partnera w procesach modernizacyjnych dla państw Partnerstwa Wschodniego, szczególnie w porównaniu z państwami Unii Europejskiej. Analizie w wymiarze komparatywnym zostaną poddane następujące elementy związane z pojęciem innowacyjności gospodarczej: potencjał kadrowy, rozumiany jako struktura, wielkość siły roboczej; kwalifikacje i postawy personelu (pracownicy naukowo-badawczy, kadra zarządzająca, pracownicy na stanowiskach technicznych i wykonawczych); baza materialna przedsiębiorstw, w szczególności systemy informacyjne i telekomunikacyjne; potencjał finansowy; patenty; bezpośrednie inwestycje zagraniczne (BIZ); eksport technologicznie zaawansowanych produktów (high-tech) oraz szeroko rozumiane otoczenie innowacyjne, np. uwarunkowania makroekonomiczne (koniunkturalne) oraz stabilność polityczna. Wyniki tych ilościowych analiz zostaną powiązane z teorią stosunków międzynarodowych, aby postawić tezy na temat konsekwencji potencjału innowacyjnego FR dla jej relacji międzynarodowych.

Słowa kluczowe: polityka zagraniczna Rosji, Federacja Rosyjska, modernizacja, Partnerstwo Wschodnie, polska polityka wschodnia

Magdalena Lachowicz

Dr, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Polska

Diaspora jako narzędzie propagandy i polityki antydemokratycznej w państwach tzw. bliskiej zagranicy – Azja Środkowa

Abstrakt

Jednym z priorytetów polityki zagranicznej postsowieckiej Rosji w latach 90. XX wieku było odbudowanie utraconych więzi z rosyjską diasporą. Po siedemdziesięciu latach uświadomiono sobie, że rosyjska diaspora to nie grupa zdrajców i wrogów, ale „swoisty świat społeczno-kulturowy powstały poza granicami państwa”, „peryferyjne ognisko rosyjskości”, którego potrzebowała sama Rosja. Rząd rosyjski starał się stworzyć specjalne warunki dla tych, którzy chcąc lub nie chcąc znaleźli się poza ojczyzną, widząc w nich pomosty do lokalnych społeczności i potencjalne nośniki nie tylko rosyjskiej kultury, ale także politycznych i ekonomicznych interesów nowej Rosji. Kulminacją okresu interakcji między rosyjską diasporą a Moskwą był w 2001 r. pierwszy Światowy Kongres Rodaków Rosyjskich Żyjących za Granicą. W 2007 r. powstała Fundacja Rosyjski Świat, a w 2008 r. *Roszarubież* centrum zostało przekształcone w Federalną Agencję ds. WNP, Rodaków Żyjących za Granicą i Międzynarodowej Współpracy Humanitarnej (*Rosstrudnichestwo*), w 2009 r. powstała Światowa Rada Koordynacyjna Rodaków Rosyjskich, która zjednoczyła rozproszone rady lokalne z różnych państw i sformalizowała ich relacje z rosyjskimi placówkami dyplomatycznymi.

W 2010 r. do ustawy o rodakach przyjęto poprawki, które znacznie zawęziły pojęcie „rodaka”. Celem tych zmian było oddzielenie rdzennych mieszkańców Azji Środkowej od ich „rodaków”, co w rzeczywistości ustanowiło „półetniczne” kryterium tego pojęcia i zaspokoilo nacjonalistyczne, antyimigranckie zapotrzebowanie rosyjskiego establishmentu. Tak równolegle z instytucjonalizacją i instrumentalizacją strategii Rosji wobec diaspory

rosyjskiej nastąpiło „zdecydowane przesunięcie w kierunku od postimperialnej inkluzywności prawnej do ekskluzywności etniczno-kulturowej”. Działania te zawęziły potencjalną grupę odbiorców projektu politycznego „rodacy”, której część (w tym Globalni Rosjanie) zaczęła dystansować się od toksycznych skojarzeń, a inna część została siłą usunięta z nawiasu przez rosyjskie przywództwo. Uznano także, że rodacy mieszkający w Azji są aktywnymi pomocnikami we wzmacnianiu różnorodnych więzi handlowych, gospodarczych, naukowych i kulturalnych FR. Pytaniem badawczym jest: jaką rolę spełnia diaspora rosyjska w państwach Azji Środkowej po rozpoczęciu pełnoskalowej agresji Rosji na Ukrainę 24 lutego 2022 r.

Słowa kluczowe: Azja Środkowa, diaspora rosyjska, organizacje Rodaków, *Rossotrudnichestwo*

Nartsiss Shukuralieva

Dr hab., prof. UKW, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszcy, Polska

Wojna w Ukrainie a narracje o bezpieczeństwie państw Azji Centralnej

Abstrakt

Agresja Rosji na Ukrainę przyspieszyła rozprzestrzenianie się dyskursu dekolonialnego. Burzy on kolonialny obraz Rosji okresu carskiego, radzieckiego i poradzieckiego jako państwa altruistycznego, przynoszącego dobro w postaci modernizacji i poświęcającego się dla pomiotów nierosyjskich. Coraz więcej ludzi zaczyna postrzegać Rosję jako brutalnego kolonizatora. W wystąpieniu zostaną przedstawione kluczowe narracje o bezpieczeństwie państw Azji Centralnej w kontekście wojny w Ukrainie.

Słowa kluczowe: Azja Centralna, bezpieczeństwo, dyskurs, wojna w Ukrainie

Andrzej Stelmach

Prof. dr hab., Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Polska

Kierunki zmian politycznych w Azji Centralnej

Abstrakt

Celem referatu jest określenie aktualnych kierunków zmian politycznych w Azji Centralnej. Zmiany te współcześnie wynikają zarówno z dynamicznej sytuacji wewnątrz regionu, jak i poza nim. Głęboka rekonfiguracja układu geopolitycznego sprawia, że republiki centralnoazjatyckie stają przed koniecznością przemyślenia swoich dotychczasowych polityk zagranicznych, a w szczególności całokształtu stosunków z globalnymi graczami zaangażowanymi w regionie. Powyższe wiąże się ze zmianami na poziomie systemów politycznych państw Azji Centralnej. Otwarte w szczególności pozostaje pytanie, czy zmiany globalnego układu sił (przede wszystkim w Europie Środkowo-Wschodniej) sprzyjać będą demokracji centralnoazjatyckich autorytaryzmów.

Słowa kluczowe: zmiana polityczna, system polityczny, Azja Centralna, państwa Azji Centralnej

Bartosz Hordecki

Dr hab., Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Polska

Kwestia statusu języka rosyjskiego w Kazachstanie. Doświadczenia i perspektywy

Abstrakt

Język rosyjski jako istotny zasób komunikacyjny, w przestrzeni poradzieckiej ma również wymiar symboliczny oraz ideologiczny. Federacja Rosyjska ochronę i promocję tego języka konsekwentnie przedstawia jako aktywność służącą realizacji swoich żywotnych interesów. Roszczenia FR artykułowane w formie działań na rzecz wsparcia ruszczyzny uznawane są za instrument presji kulturowej, którą agendy federalne usiłują wywierać na państwa wchodzące w skład b. ZSRR. Rosja współczesna uznaje, że stosunek tych państw do języka rosyjskiego stanowi sferę, w którą władze rosyjskie mogą i powinny ingerować. W tym kontekście FR uzurpuje sobie prawo do stosowania przemocy wobec republik poradzieckich; przykładowo we współczesnym Kazachstanie. Kwestia statusu języka rosyjskiego w tym państwie zawsze była zagadnieniem trudnym. Władze kazachskie od dekad podchodzą do tej problematyki z ostrożnością, zalecając strukturom państwowym i społeczeństwu daleko idący umiar.

Pytanie o status języka rosyjskiego jest szczególnie trudne w kontekście pełnoskalowej inwazji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę. Agendy rosyjskie regularnie usiłują uzasadnić agresję ich państwa w Ukrainie poprzez odniesienia do rzekomej potrzeby ochrony praw ludności rosyjskojęzycznej. Z perspektywy Kazachstanu sytuacja ta budzi wiele obaw. Z tego względu po 24 lutego 2022 r. państwo kazachskie podjęło dyskusję koncentrującą się na miejscu i roli języka rosyjskiego w kazachskiej przestrzeni komunikacyjnej. Celem referatu jest rekonstrukcja głównych linii argumentacyjnych rozwijanych w toku tej dyskusji.

Słowa kluczowe: polityka językowa, status języka rosyjskiego, ideologiczny wymiar dyskursu politycznojęzykowego, Kazachstan

Na zlecenie:

Krakowskiej Akademii
im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego
www.ka.edu.pl

Wydawca: Oficyna Wydawnicza KAAFM, Kraków 2022

e-ISBN 978-83-67491-04-4